

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

ХІІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XXXVI заседание, понеделникъ, 2 декемврий 1902 г.

(Отворено въ 8 ч. слѣдъ пладнѣ подѣ прѣседателството на подпрѣседателя г. Д-ръ А. Ходжевъ.)

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Умолява се г. секретарьтъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Шоповъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: П. Бъчваровъ, И. Веселиновъ, И. Воденчаровъ, И. Гешовъ, И. Гърковъ, В. Димчевъ, Д-ръ Г. Гаговъ, П. Драгулевъ, А. Каназирски, Д. Марковъ, М. Милень, Т. Михайловъ, Н. Начовъ, В. Поповъ, В. Статковъ, Х. Тоневъ и М. Хюсеиновъ.)

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Отъ 188 души народни прѣдставители отсѣдствуватъ 17 души. Значи, има законниятъ съставъ, за да се състои засѣданието.

Прѣседателството има да направи слѣдующитѣ съобщения. Разрѣшени сѣ отпуски: на Пешцерския народенъ прѣдставитель г. П. Бъчваровъ 4 дена и на Татарпазарджишкия народенъ прѣдставитель г. Д-ръ Г. Гаговъ 4 дена.

Постѣпилъ е отъ Министерството на Търговията и Земледѣлнето законопроектъ за публичнитѣ разпродажби, който ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Постѣпило е едно прѣдложение отъ Татарпазарджишкия народенъ прѣдставитель г. Д-ръ Г. Гаговъ за признаване, че стопанитѣ на яйлжцитѣ и пр. сѣ стопани и на самораслитѣ въ тѣхъ дървета.

Постѣпило е друго едно прѣдложение отъ г. Д-ръ К. Милановъ, подписано отъ нужното число народни прѣдставители, за измѣнение и допълнение чл. 306 отъ наказателния законъ.

Най-сетнѣ, постѣпило е едно запитване отъ Луковитския народенъ прѣдставитель г. Димитъръ Хри-

стовъ. Умолява се г. секретарьтъ да прочете туй запитване.

Секретарь П. Шоповъ: (Чете.)

„Запитване

отъ Луковитския народенъ прѣдставитель, Д. Христовъ, до г. Министъръ-Прѣседателя.

Извѣстно Ви е, г-нѣ министри, че въ идущата 1903 г. изтича срокътъ на търговскитѣ договори, сключени между Княжеството и другитѣ държави, а тая година на 31 декемврий — правото ни да денонсираме тия сключитѣ договори.

Извѣстно Ви е тѣй сѣщо, че макаръ установениятъ миренъ договоръ съ дѣйствующитѣ сега договори да бѣше значителна стѣпка напредъ въ пѣти на търговско-индустриалното ни покровителство, обаче опитътъ показа, че то не е достатъчно, за да даде една по-ефикасна протекция на индустрията ни, която едва се заражда, и да импулсира развитието на експорта ни.

Повишението на вноснитѣ мита се палага, освѣнъ това, и отъ нуждитѣ на финансовото ни стопанство, тѣй като за правилната служба на бюджетния режимъ на държавата е необходимо да осигури за съкровището повече приходи.

За денонсирането на търговскитѣ договори е нужно, най-сетнѣ, приемането отъ Народното Събрание на една обща митна тарифа.

Прѣдъ видъ на всичко това и на основание чл. 107 отъ конституцията имамъ честь да Ви напраща слѣдующето запитване:

1. Мисли ли правителството да денонсира дѣйствующитѣ сега търговски договори въ края на текущия мѣсець декемврий?

2. Счита ли за необходимо то при новитѣ търговски договори да поиска отъ респективнитѣ държави по-високи вносни мита?

3. Мисли ли то да внесе прѣзъ текущата сесия генерална митна тарифа? и

4. Не счита ли за пужно, най-сетѣ, то, освѣнъ търговскитѣ договори, да сключи и консулски конвенции, като неотемлема частъ на тѣхъ, за да се тури край на съществующия и доднесъ режимъ на капитулациитѣ?

Съ почитание: Д. Христовъ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Туй запитване ще се постави на дневенъ редъ.

Прѣди да се пристъпи къмъ дневния редъ, има думата г. Досевъ, Ескиджумайскиятъ народенъ прѣдставителъ.

К. Досевъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи. Знае ли г. министрътѣ, че покровителствуваниятъ отъ него прѣдставителъ на Короната и правителството, Ескиджумайскиятъ околийски началникъ Самоковлийски, е не само насърчавалъ браконерството, но самъ е браконеръ въ Ески-Джумая?

Министъръ А. Людскановъ: Не трѣбва да се оскърбяватъ служителитъ на държавата! Питайте, ако ще имате право да питате, но не да нападате хората! „Браконеръ“ и „браконерство“ да се говори—това не е достойно за насъ и за васъ!

К. Досевъ: Моля г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи да има търпѣнието да ме изслуша!

Министъръ А. Людскановъ: Но не да отправяте такива оскърбителни думи за служащитѣ!

К. Досевъ: Вие ме изслушайте и ми отговорѣте!

Министъръ А. Людскановъ: Но не да наричате човѣка браконеръ.

К. Досевъ: Да, да, азъ ще Ви докажа, че е браконеръ!

Министъръ А. Людскановъ: Нѣмате право!

К. Досевъ: И азъ искамъ да Ви заинтересувамъ!

Министъръ А. Людскановъ: Добрѣ, заинтересувайте ме, но не по този начинъ.

К. Досевъ: Виждамъ, че Ви боли, като споменахъ...

Министъръ А. Людскановъ: Не. Но...

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Досевъ! Говорѣте на Събранието, моля Ви се.

К. Досевъ: Има ли, казвамъ, извѣстие, че не само насърчавалъ браконерството, но и той самъ е браконеръ.

Министъръ А. Людскановъ: Оттеглѣте си думитѣ. г-нъ Досевъ! Вие не можете да наричате браконери хората тукъ! Това не е достойно за Васъ и за Народното Събрание.

К. Досевъ: Има, г-нъ министре, произнесена присъда върху Вашия чиновникъ, че е браконеръ; осъденъ е на 21 ноемврий на 30 л. глоба и на 2 л. разноси!

Министъръ А. Людскановъ: Не можете да говорите така!

К. Досевъ: Мога да говоря: азъ съмъ народенъ прѣдставителъ! Съдилището се произнесе съ една присъда, че той е браконеръ, и Вие не давате да се каже, че е браконеръ. Много честенъ човѣкъ, нали?

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Досевъ! Азъ Ви моля да не оскърбявате лица, които не сж въ Събранието. Вие можете да изложите фактитѣ, но не и да прикачате епитети на хората.

Д-ръ К. Милановъ: Ама е осъжданъ, г-нъ прѣдседателю!

К. Досевъ: Азъ моля почитаемото прѣдседателство да има прѣдъ видъ, че азъ трѣбва да изтъкна истината, както си е.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Фактитѣ можете да изтъкнете, обаче да не прикачвате епитети.

К. Досевъ: Когато казвамъ извѣстни факти, ако има нѣкой да се черви, нека се черви за своя смѣтка; но азъ нѣмамъ причини да крия истината; напротивъ, моя длъжностъ е, като народенъ прѣдставителъ, да изтъкна едно прѣстѣпление, вършено отъ единъ човѣкъ, който стои на служба.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Да, това е Ваше право, но нѣмате право да прикачвате епитети на хора, които отсъствуватъ отъ Народното Събрание.

Министъръ А. Людскановъ: Какво питате сега; какво искате сега отъ мене?

К. Досевъ: Питамъ г. министра: знае ли всичко това и, ако го знае, мисли ли да вземе какви да е мѣрки противъ него?

Министъръ А. Людскановъ: Нищо не зная.

К. Досевъ: Моля, имайте добрината да ме изслушате!

Министъръ А. Людскановъ: Добрѣ!

К. Досевъ: Второ, пакъ за сжщия господинъ. Вѣрно ли е, че въ качеството си на околийски

началникъ е улеснилъ единъ гражданинъ да дойде по желѣзницата безъ пари въ София, като му е турилъ единъ стражаринъ, като на арестантинъ, и вѣрно ли е, че това е извѣстно на министерството и почитаемото министерство се е задоволило само да го глоби съ двойната стойностъ на билета?

Министъръ А. Людскановъ: Вѣрно е и го глобихъ съ тройната стойностъ и му направихъ мъмрене, което ще се запише въ служебния му списъкъ. Доволенъ ли сте?

К. Досевъ: Доволенъ съмъ отъ Вашето изяснение, но ще направя една интерпелация: може ли по такъвъ начинъ да се постъпва?

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: То е Ваше право.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Азъ мисля, че трѣбва да се уволни началникътъ и да се назначи на негово мѣсто лице, което е склонило да го водятъ като арестантинъ. (Общъ смѣхъ.)

К. Досевъ: Трето едно питане. Вчера познатиятъ македонски революционеръ, поборникъ, полковникъ Янковъ, който прѣмина свободно прѣзъ Гърция, който прѣмина свободно прѣзъ Сърбию и сръбското правителство го улеснило даже съ безплатенъ билетъ по желѣзницата, е билъ задържанъ въ Цариградъ, за да не отпътува съ дневния тренъ. Моли г. министърътъ, ако обича, да ми отговори, кои сж били причинитѣ, които сж го заставили да спре този борецъ за свободата на нашитѣ братя и който отъ дѣтинството си се бори за тази България, на която почитаемитѣ господа иматъ днесъ честта да бѣдатъ министри.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Истина е. Ние го спрѣхме въ Цариградъ, защото изхождахме отъ мисълта, че който се подвизава за македонската кауза въ Македония, щомъ дойде въ България, трѣбва да се държи тихо и мирно, а не да прѣдизвиква шумни манифестации, които не сж въ интереса нито на България, нито на Македония. (Отъ дѣсницата: Браво!—Ржкоплескание.)

К. Досевъ: Тѣзи дѣйствия не сж извѣстни на всички, които нѣматъ хаберъ отъ такава доблестъ и патриотизъмъ!

Едно питане къмъ почитаемото прѣседателство.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Къмъ прѣседателството питаня не може да се отправятъ, г-нъ Досевъ!

К. Досевъ: Прѣди 3—4 дена, г-нъ прѣседателю, по молба моя и на други г. г. народни прѣдставители, се туриха на дневенъ редъ отговоритѣ на г. г. министритѣ по запитванията. Тѣмъ слѣдваше редътъ за днесъ, подиръ анкетираниѣ избори. Въ

дневния дневенъ редъ азъ виждамъ, че като сж отмахнати анкетираниѣ избори, турнати сж на редъ други законопроекти и отговоритѣ на запитванията сж оставени на заденъ планъ. Може би почитаемото прѣседателство ще ми каже: както е опрѣдѣленъ дневниятъ редъ.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Да, г-нъ Досевъ, Събранието рѣшава; то си опрѣдѣля дневния редъ; прѣседателството само нищо не може да направи.

К. Досевъ: Но, вѣрвамъ, почитаемото прѣседателство ще се съгласи, че единъ пътъ взето рѣшение отъ Народното Събрание да се турн извѣстенъ въпросъ на дневенъ редъ, всичкитѣ други въпроси трѣбва да слѣдватъ този дневенъ редъ.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: За жалостъ. Всѣка вечеръ се опрѣдѣля дневниятъ редъ!

К. Досевъ: Значи, въ такъвъ случай, трѣбва всѣка вечеръ да се карае, за да се турятъ тѣзи работи на дневенъ редъ.

Д. Драгиевъ: Имамъ да направя едно питане, което се отнася толкова до г. Министра на Финанситѣ, колкото и до г. Министра на Вѣтрѣшнитѣ Работи.

Зная отъ положително мѣсто, че, когато общинскитѣ кметове отъ Пловдивската околия сж отивали въ Пловдивското държавно ковчежничество да получатъ слѣдующия се на общинитѣ имъ нищоженъ дѣлъ отъ тѣй нареченитѣ „общински налози“, чиновницитѣ отъ това ковчежничество сж задържали прѣдварително 12 л. абонаментната стойностъ на в. „България“, за която отпослѣ околийскитѣ началници пъкъ имъ издавалъ надлежитѣ разписки. Ония, които не сж скланили да имъ се одържи тая сума, правено имъ е прѣчка, не имъ сж давани дѣловетѣ отъ общинскитѣ налози. И тия 12 л. сж събирани, сж задържани не само отъ ония общини, които, волно или неволно, досега сж били абонати на в. „България“, по задържани сж и отъ общини, които досега не сж виждали тоя вѣстникъ, не сж получавали нито единъ брой отъ него. Може би това прогресивно явление да е твърдѣ полезно за редакцията на тоя вѣстникъ, но питамъ г. г. министритѣ да кажатъ: намиратъ ли го тѣ за съвмѣстимо съ обязаноститѣ на държавнитѣ чиновници и бива ли тѣ по тоя начинъ да се обръщатъ въ агенти на тая или оная редакция?

Министъръ А. Людскановъ: Макаръ да се отнася до г. Министра на Финанситѣ, азъ ще отговоря. Никакви подобни свѣдѣния нѣмамъ. Недавна даже другъ единъ почтенъ народенъ прѣдставител ме запита за околийския началникъ въ

сжщата смисъл. Азъ заповѣдахъ да се направи разслѣждане и щомъ добия свѣдѣния, ще отговори.

Г. Кирковъ: Има да направя едно питане къмъ г. Министра на Правосъдието. Отъ свѣдѣнията, които азъ имамъ, става извѣстно, че въ счетоводството на Министерството на Правосъдието е станала нѣкаква нередовностъ, или ставали сж редъ нередовности, за които Министерството на Финанситѣ е било извѣстно, назначило е отъ своя страна ревизия и констатирали сж били извършени нередовности. Моля г. Министра на Правосъдието да отговори, дали му е извѣстенъ този фактъ и, ако му е извѣстенъ, какво мисли да направи съ чиновниците, които сж провинени.

Министъръ Х. Тодоровъ: Отъ Министерството на Финанситѣ не ми е изпратенъ този актъ, тъй щото не зная официално какво е намѣрено и какви сж обясненията на чиновника; но отъ свѣдѣнията, които ми се дадоха у министерството, се установява слѣдующето. Направена е ревизия, намѣрила се една липса отъ 2.000 л.; по-послѣ, при обясненията, които финансовиятъ инспекторъ е искалъ, е прѣдставена тая липса отъ 2.000 л. Чиновникътъ е помощникъ-счетоводителъ отъ години насамъ въ министерството. Въ 1899 г. правена е една ревизия, намѣрена е една липса отъ 9 л. Слѣдъ тая голѣма липса отъ 2.000 л., счетоводителътъ, който е натоварилъ помощника си съ воденето на тѣзи парични суми, е вземалъ отгорѣ си тая работа и сега помощникъ-счетоводителътъ нѣма нищо съ вземания-давания на пари у министерството. Като ми се прѣдстави актътъ отъ Финансовото Министерство и проуча какви сж обясненията и нередовността, ще видя какво може да се направи за тоя помощникъ-счетоводителъ. Засега хазната не е никакъ уврѣдена.

Г. Кирковъ: Прѣди нѣколко врѣме имахъ честъ да отпрая едно питане къмъ г. Министра на Обществениятъ Сгради Пжтицата и Съобщенията, относително работитѣ въ дирекцията на пощитѣ и телеграфитѣ. Съ мое съгласие г. Министърътъ на Обществениятъ Сгради остана да отговори малко по-късно—въроятно, да направи нѣкои справки,—обаже измина се доста врѣме, тъй щото, азъ сега, отъ дѣйствиата, които ставатъ пакъ въ дирекцията, се виждамъ принуденъ да не чакамъ вече отговорътъ на г. министра, но да му отпрая вече едно запитване, въ което да му дамъ възможностъ да се ориентира въ цѣлата работа на дирекцията на пощитѣ и телеграфитѣ.

М. Такевъ: Помни г. Министърътъ на Външнитѣ Работи, че отъ прѣди 20 и повече дена нашиятъ другаръ г. Мирски го бѣ запиталъ, какво мисли да прави правителството, за да се притече на помощъ на тѣзи бѣжанци отъ Македония, които всѣки децъ прииждатъ въ доста внушително коли-

чество. Отъ свѣдѣнията, които имаме, тѣхното число въ Рилския мѣнастиръ и околнитѣ села прѣвишава 600. Всички сж се притекли на помощъ. Азъ завчера запитахъ г. министра и той каза, че и правителството мисли да се притече на помощъ. Но тъй като гладътъ не чака и студътъ, който свирѣпствува сега въ Рила, не чака, то не мисли ли г. министърътъ, че частъ по-скоро е необходимо да се притече на помощъ, защото отъ телеграфическитѣ свѣдѣния отъ Рила и другитѣ погранични мѣста излиза, че тамъ хората се намиратъ въ страшна бѣдностъ и пицета и иматъ нужда отъ всичко. Помощитѣ, които сж правени досега, сж твърдѣ незначителни. Дошли сж помощи отъ външни държави; една високоблагородна госпожа въ тѣзи студени дни е тръгнала по Рилската планина сама да прѣглежда тѣзи бѣжанци, да ги нахрани, да ги натопи и облѣче. Не мисли ли правителството, че трѣбва частъ по-скоро да се притече съ по-щедра помощъ на тѣзи хора, да ги не остави да умратъ по улицитѣ, защото, ако се продължава, както се вече продължава—отъ първото питане на г. Мирски има изминати, както виждате, 20 дена и правителството не е ни сезирало съ нѣкакво прѣдложение,—ще бѣде много късно, ако стане слѣдъ 10—15 дена. Прочее, питамъ г. Първия Министъръ, не счита ли за необходимо въ едно най-непродължително врѣме да сезира Народното Събрание съ едно прѣдложение за помощъ по-щедра за тѣзи хора и, ако не намира това за необходимо, не може ли да ни каже, не се ли е притекло правителството на помощъ съ тѣзи срѣдства, съ които разполага по бюджета за текущата година?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Нѣщо е направено за бѣжанцитѣ; но азъ признавамъ, че ще трѣбва да се направи нѣщо повече. За тази цѣль Министерскиятъ Съвѣтъ се занимава вече съ въпроса и дойде до заключение, да ви искаме свръхсметенъ кредитъ, което ще направимъ, ако не днесъ, то непрѣмънно въ утрѣшното засѣдание.

П. Каравеловъ: Искамъ по сжщия въпросъ, който повдигна г. Такевъ, да кажа нѣщо. Мога да ви кажа, че вчера въ Бобошево не сж имали хлѣбъ. Нѣщо е направено отъ частни дружества, но е направено твърдѣ малко. Мѣнастирътъ ги храни на своя смѣтка, но въ селата другитѣ, дѣто сж отишли, вие ги знаете какви сж жалки села. Въ Бобошево сж доста много и абсолютно не сж имали хлѣбъ. Ходила е мадамъ Бахметиева и имъ раздала 40 хлѣба.

К. Мирски: Днесъ отъ Русия даватъ на нѣкои хлѣбъ, вмѣсто отъ България!

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: И отъ България!

П. Вжжаровъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Външнитѣ Работи.

Още прѣзъ 1897 г. една комисия, смѣсена, отъ делегатитѣ на сръбското и българското правителства е минала прѣзъ българската граница, съ единствената цѣль за уреждане на спорнитѣ въпроси съ двувластницитѣ. Още тогава сжщата комисия е съставила единъ протоколъ, вземала е нужнитѣ планове на двувластнитѣ имоти, прибрала е квитанционнитѣ книги и други разни цѣнни книжа на наши граждани, съ обѣщание, че въ скоро врѣме тѣ ще изправятъ погрѣшкитѣ отъ сръбското правителство по несправилното облагане съ данъкъ тѣхнитѣ недвижими имоти. Много врѣме оттогава се измина. Ранолюшкиятъ общински кметъ, на когото общинаритѣ най-много и несправедливо сж били обложени съ данъци отъ сръбското правителство, многократно се е отнесълъ, чрѣзъ околийския началникъ, за да напомни на почитаемото наше правителство да побърза съ правилното разрѣшение на този въпросъ, обаче оттогава та дори и доднесъ общинскиятъ кметъ е можалъ да се удостои само съ единъ отрицателенъ отговоръ отъ окръжния управителъ, че досега той не е получилъ никакъвъ отговоръ отъ надлежното министерство. Съ закѣсняването на правилното разрѣшение на този въпросъ, чрѣзвычайно сж пострадали интереситѣ на тия хора, които само отъ Ранолюшката община дължатъ 8.000 л. на сръбското правителство, което за тия несправедливи даждия е побързало да секвестрира всичкитѣ имъ недвижими имоти за нищожна цѣна и въ скоро врѣме ще се обяви публичната продажъ на тѣзи имоти, и ако би нашето правителство бави още своето съдѣйствие за правилното разрѣшение на този въпросъ на двувластницитѣ, тогава тѣ рискуватъ да останатъ безъ имоти, а това е сѣ едно да се лишатъ и отъ самия си животъ. Ето защо азъ моля г. Министра на Външнитѣ Работи да ми отговори, не е ли вече врѣме да се загрижи за правилното уреждане на този политико-економически въпросъ, или ще ми каже, че отговорътъ на този въпросъ е покритъ съ давностъ?

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Въпросътъ за двувластнитѣ имоти е висшъ, защото е висшъ и въпросътъ за окончателното установяване на границата между Сърбия и България. Смѣсената комисия, която бѣше назначена прѣди нѣколко мѣсеца, не можѣ да свърши мисията си. За да може да продължава, трѣбва наново съгласието между двѣтѣ страни, което не е последвало, и затова работитѣ по опрѣдѣляването на границитѣ сж спрѣни, а заедно съ това е спрѣнъ и въпросътъ за уреждането на двувластнитѣ имоти. Всичко, което може правителството въ данния случай да направи, то е да вземе поводъ отъ оплакванията на заинтересованитѣ лица и общини и чрѣзъ нашия дипломатически агентъ въ Вѣлградъ

да иска едно по-справедливо облагане. Това може да направимъ; повече не ни е възможно, защото засега въпросътъ не може да се разрѣши радикално.

П. Вжжаровъ: Доволенъ съмъ. Само да се побърза.

Т. Влайковъ: Имамъ да отпратя едно питане къмъ г. Министра на Просвѣщенieto. Споредъ съществуващия сега законъ за народното просвѣщение, на учителитѣ отъ основнитѣ и класнитѣ училища една частъ отъ заплатата — $\frac{1}{3}$ на основнитѣ и $\frac{1}{2}$ на класнитѣ учители — се изплаща отъ общинитѣ. Отъ самото начало, откакъ се тури този редъ, изплащането отъ страна на общинитѣ е вървѣло много нередовно и въ първитѣ години имаше много голѣми оплаквания, че не се изплаща тази частъ отъ заплатата, която се дава отъ общинитѣ, редовно. Това накара правителството и народното прѣдставителство въ 1899 г. да приеме едно допълнение къмъ закона, къмъ чл. 182 именно, споредъ което на тази частъ, която се дава отъ общинитѣ, изплащането ѝ се гарантира отъ държавата, като се прѣдвидѣ, че на ония общини, които не изплащатъ на врѣме на учителитѣ, ще се задържа частъ отъ принадлежащата имъ се октроа и общински врѣхнини, които събира бирникътъ. Това разпореждане за нѣкои общини, които не сж особено редовни, е дало благоприятни резултати. Обаче има едно обстоятелство, което въ нѣкои общини се явява една сериозна прѣчка. Октроата, частъ отъ която се прѣдвизжда съ нея да се изплащатъ учителскитѣ заплати, отъ нѣкои градове е била заложена на Банката за заемъ, и понеже не сж редовни въ изплащанията си къмъ Банката, тя е направила запоръ на всичкитѣ имъ приходи. Така щото, този приходъ, който отъ закона е опрѣдѣленъ специално за изплащане заплатитѣ на учителитѣ, въ нѣкои общини е фиктивенъ. Разбира се, общинитѣ, ако сж редовни, тѣ ще изплащатъ тая частъ на учителитѣ отъ други приходи, но има нѣкои общини, които, поставени злѣ спрѣмо учителитѣ тамъ, искатъ буквално да изпълнятъ закона и всички други приходи употребяватъ за други цѣли, като казватъ, че ще изплащатъ на учителитѣ отъ октроата, и понеже не получаватъ нищо отъ нея, нищо не плащатъ и на учителитѣ. Особено изразенъ примѣръ ни прѣдставлява Севлиеиската община, на която сжщо така октроалниятъ приходъ се задържа отъ Банката за нѣкакъвъ заемъ и общината не получава нищо отъ октроата. Но общината, която би трѣбвало отъ други приходи да изплаща на учителитѣ, казва, че не може да изплати, а, ако получи октроата — ще плати. Вслѣдствие на това учителитѣ въ Севлиеиското класно училище тази година, напр., за 6 мѣсеца не сж получили нито 5 пари: за единъ мѣсець отъ миналата година и 5 мѣсеца отъ тази година. И общинското управление и училищното настоятел-

ство казватъ, че нѣматъ и не може да намѣрятъ срѣдства и че до изтичането на годината нѣма да имъ дадатъ нищо. Така че, учителитѣ и досега не сж получили и нѣматъ перспективата да получатъ нито стотинка отъ общината. Учителитѣ сж се оплаквали и на инспектора, и на министерството, и втори пѣтъ сж се оплакали пакъ на министерството да се намѣси въ тази история, да имъ се дадатъ пари за посрѣщането на своитѣ нужди, защото 6 мѣсеца да не получишъ пари, разбира се, че нѣма откъдѣ да се живѣе, обаче досега министерството нищо не е направило, поне нищо не е излѣзло на лице, за да се види, че ще имъ помогне. Прѣдъ видъ на това, специално въ този случай, азъ имамъ честъ да отправя на г. Министра на Просвѣщението слѣдующето питане. Първо, извѣстенъ ли е той, че учителитѣ при Севлиевското общинско мъжко петокласно училище не сж получавали заплатата за цѣли 6 мѣсеца и че, споредъ категорическото заявление на кмета, тѣ нѣма да получатъ такава още за дълго; второ, истина ли е, че на общинскитѣ приходи сж изключение на врѣхнинитѣ — една нищожна сума, — които чл. 182 отъ закона за народното просвѣщение прѣдвижда за издрѣжка на училището, имъ е наложенъ запоръ отъ Българската Народна Банка за дългъ на общината и че, слѣдователно, гаранцията на държавата — чл. 182 — е фиктивна; трето, извѣстенъ ли е, че Севлиевската община не иска да употребява и не употребява никакви други суми отъ приходитѣ си за поддържане на училищата и че вслѣдствие на това издрѣжката на училището е невъзможно, и, четвърто, какви постѣпки е направилъ или, ако не е, какви мисли да направи, за да се тури край на страданията на тамошнитѣ учители? Това е специално питането, което искахъ да направя и за което бѣхъ прѣдупрѣдилъ г. министра.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Дѣйствително въ Министерството на Народното Просвѣщение често постѣпватъ оплаквания отъ страна на учителитѣ, че не могатъ да си получатъ жалванията отъ общинитѣ. Прѣди да отговоря изобщо на въпроса, ще дамъ нѣкои свѣдѣния на г. Влайкова за онова, което съмъ направилъ съ Севлиевската община. Засега по отношение на тази община направихъ слѣдующето. Адресирахъ се и до Министерството на Вѣтрѣшнитѣ Работи, до Търновския окръженъ управителъ и до инспектора да заставятъ общината, по какъвто и да е начинъ, да имъ заплати тѣзи суми, ако ще би да направи и нѣкакъвъ заемъ отъ нѣколко стотини лева, специално за изплащане на тѣзи учители; най-енергически настояхъ прѣдъ Българската Народна Банка засега да се съгласи да отпусне отъ сумитѣ за октроата, която тя събира за смѣтка на Севлиевската община, за да се заплати на тия хора жалването. Резултатъ отъ тѣзи постѣпки още нѣмамъ, защото тѣ сж много скорошни. Какъвто ре-

зултатъ дадатъ тѣзи наши постѣпки, ще имамъ честъта да ви съобща пакъ.

По отношение общия въпросъ за изплащането на учителитѣ, единственото ефикасно срѣдство, което стои въ рѣцѣтъ на министерството за редовното изплащане отъ тѣзи общини, е октроата или прѣдписанието на закона отъ 1899 г. за допълнение къмъ закона за народното просвѣщение — чл. 182. Тукъ, обаче, се изпрѣчваме прѣдъ едно друго прѣпятствие, че съ нѣкои общини, които не сж си заложили приходитѣ на Българската Народна Банка за свои дългове къмъ нея, въпросътъ по-лесно се урежда: правимъ по административенъ редъ постѣпки, инспекторитѣ налагатъ, тѣй да се каже, запоръ въ рѣцѣтъ на бирника, въ рѣцѣтъ на Финансовото Министерство за тѣзи суми и тѣзи суми удържатъ се и се изпращатъ на инспекторитѣ за изплащане. По-мъченъ е въпросътъ, обаче, когато тѣзи приходи отъ октроата сж заложили на Банката. Азъ и частно имахъ случая да говоря съ г. Влайкова по този въпросъ и публично ще го кажа. Моето мнѣние по този въпросъ — азъ ще се погрижа да прокарамъ това мнѣние, защото мисля, че е законно онова, което поддържамъ азъ — е слѣдующето: веднажъ измѣнението на закона отъ 1899 г. дава прѣимущество на основнитѣ учители да се удовлетворятъ за колкото сж тѣхнитѣ жалвания, изплащани отъ общинитѣ или колкото суми не имъ сж изплатени отъ жалването, върху такава една частъ отъ актроата, то тѣмъ принадлежи тази сума и, споредъ мене, общината не може да се разпорежда съ тая сума; тя стои по право отдѣлно отъ разполагаемитѣ суми на общината. Тѣй щото, ако тя залага тѣзи суми на Българската Народна Банка за нѣкакви свои дългове, за пари взети въ заемъ и похарчени за други цѣли на общината, тя може да заложи толкозъ на Българската Народна Банка, минусъ дължимото на учителитѣ. Тѣй щото, и когато общинитѣ по-нататъкъ ще залагатъ своитѣ приходи отъ октроата въ Българската Народна Банка, да не стоимъ ние вече на разположението на Банката: ако тя иска да ни отпусне тия суми за да платимъ на учителитѣ, да можемъ да платимъ, а ако не иска, да не можемъ да имъ платимъ. Азъ ще се погрижа отъ нова година непрѣмѣнно да прокарамъ това мнѣние, че общинитѣ могатъ да разполагатъ съ своитѣ приходи отъ октроата дотолкова, доколкото сж изплатили на учителитѣ, или могатъ да разполагатъ дотолкова, доколкото иматъ суми на разположение, минусъ дължимото на учителитѣ. По този начинъ ще се направи ефикасно измѣнението отъ 1899 г. По другъ начинъ нѣма да помогне и това срѣдство. Ако е нужно, даже по законодателенъ редъ ще направимъ това, за да не могатъ по-нататъкъ общинитѣ да избѣгватъ своитѣ задължения, като за дългове на Банката, а, може би, утрѣ и на частни лица, да залагатъ октроата, плюсъ онѣзи положения за жалванията на учителитѣ, които мислимъ да въведемъ съ готвения проектъ

по Министерството на Просвѣщенiето за основнитѣ и срѣднитѣ училища.

Т. Влайковъ : Доволенъ съмъ.

А. Груевъ : Г-да народни прѣдставители! Има да отправя единъ въпросъ, а не питане. Извѣстно е на всички ви, че ние, особено младитѣ, желяемъ и имаме такава наклонностъ, щото по булевардитѣ, по кафенетата или по публичнитѣ мѣста да говоримъ само за патриотизмъ, само за нещастна Македония и нещастнитѣ македонци. Извѣстно е на по-голѣмата частъ отъ народнитѣ прѣдставители, че въ Народното Сѣбрание имаше изпратена една покана отъ славянското благотворително дружество, за да запише всѣки отъ насъ кой какво желяе. Тази покана циркулира нѣколко врѣме изъ Народното Сѣбрание и нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, при всичко че бѣха дали такава помощъ прѣдварително не като народни прѣдставители, а просто като български граждани, тѣ записаха доста почетни суми въ тия покани, а на единъ народенъ прѣдставителъ два пѣти се поднесе поканата и той двата пѣти записа по една сума. Въпросътъ, който азъ сега отправямъ, е въпросъ къмъ г. Такева, който толкова милѣе за македонското дѣло, и искамъ него да запитамъ, колко е записалъ той за тия нещастни македонци.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ : (Звъни.) Г-нъ Груевъ, питаня не се правятъ на народнитѣ прѣдставители. (Глъчка.—Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Да се направи бѣлѣжка на Груева.)

Н. Мушановъ : Ние ще започнемъ сега да правимъ питаня къмъ депутатитѣ!

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ : Моля тишина, г-да народни прѣдставители.

М. Такевъ : Едно питане къмъ г. Министра на Внѣшнитѣ Работи. Въ Министерството на Внѣшнитѣ Работи има свѣдѣния, прѣписъ отъ тѣхъ имамъ и азъ, че Орѣховскитѣ околийски началникъ, придруженъ съ единъ книжаръ, приятелъ на началника, тръгналъ изъ околията и подъ страхъ на прѣслѣждане заставялъ общинскитѣ кметове и писаритѣ непрѣмѣнно да си доставятъ всички принадлежности на общинитѣ отъ този съпровождатъ го книжаръ, неговъ приятелъ отъ Орѣхово. Другитѣ книжари отъ Орѣхово сж протестирали прѣдъ министерството, че тази нелоялна конкуренция, която имъ се прави, ги заставя да си затворятъ книжарницитѣ, не могатъ да издѣлжаватъ вече своитѣ даждия къмъ държавата, понеже администрацията се е нагърбила да застави всички длѣжностни лица да се снабдяватъ съ канцеларски принадлежности само отъ единъ книжаръ и то подъ страхъ на прѣслѣждане. Понеже г. министърътъ има тия свѣдѣния въ министерството, азъ го моля да ми каже, взелъ ли е нѣкакви мѣрки противъ тази

нелоялностъ на този началникъ, за да не кажа пѣщо повече, и ако не е взелъ, мисли ли въ най-непродѣлжително врѣме да вземе, защото това обикаляне на околията се продължава отъ 15 дена насамъ споредъ свѣдѣнията, които има самото министерството.

Министъръ А. Людскановъ : Имамъ едно телеграфическо оплакване, което пратихъ за надлежно изслѣждане и, като получа свѣдѣния, ще направя нужното.

М. Такевъ : Една дума за лично обяснение. Г-нъ Груевъ е питалъ — защото азъ не чухъ порано, — колко пари съмъ далъ за македонското дѣло. Това ли ме питае? (А. Груевъ: Като народенъ прѣдставителъ.) Азъ, г-нъ Груевъ, толкова пари съмъ далъ, колкото Вие косми нѣмате по главата. Вие никогажъ не можете да говорите за македонското дѣло, защото сте човѣкъ лишенъ отъ всѣкаквъ патриотизмъ.

А. Груевъ : Само такива патриоти като Васъ да бждатъ . . .

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ : Нѣмате думата, г-нъ Груевъ.

Ще се пристѣпни къмъ дневния редъ. На първо мѣсто стои третото четене на законопроекта за измѣнение чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Г-да народни прѣдставители! На дневенъ редъ има едно малко прѣдложение на г. Филипа Симидовъ за прибавление нова алинея къмъ чл. 188 отъ търговския законъ. Съ това прѣдложение се е гонила цѣлтъ да се улеснятъ нѣкои наши акционерни дружества по работи отъ много сѣшненъ характеръ. Замолиха ме нѣколцина народни прѣдставители да съмъ се съгласѣлъ, това прѣдложение да се гласува отъ Народното Сѣбрание на първо четене. Азъ имъ обяснихъ, че имаме по-сѣшени въпроси отъ това прѣдложение, но ако всичкитѣ прѣдставители или парламентарнитѣ групи се съгласятъ прѣдложението да мине на първо четене безъ разискване, азъ ще се съглася да го туря на прѣвъ дневенъ редъ.

Д-ръ К. Милановъ : Не може, г-нъ министре!

Д-ръ Н. Генадиевъ : Защо да не може?

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ : Казахъ ми, че всичкитѣ групи били съгласни. Прочее, азъ изтълнявамъ дѣлата си, като се обръщамъ къмъ васъ и ви питамъ, дали има нѣкой, който да е противъ. Ако има опозиция, за голѣмо съжаление, азъ не мога да се съглася да пристѣпимъ къмъ разискването на туй прѣдложение.

Н. Костантиновъ : Азъ съмъ противъ!

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Азъ ще консултирамъ Народното Събрание по прѣдложението направено отъ г. Министъръ-Прѣдседателя.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Не искамъ да се говори. Азъ желаяхъ да зная, дали всички сте съгласни, но понеже виждамъ че не сте, тогава не може.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще се пристъпи къмъ дневния редъ.

Умолява се г. докладчикътъ на комисията по Министерството на Правосъдието да прочете на трето четене законопроекта за измѣнение чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ.

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: (Чете.)

„Законъ

за измѣнение на чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ.

Чл. 75 се измѣнява така: Изключение отъ установенитѣ правила въ прѣдидущитѣ два члена се допуска: 1) за лицата отъ съдебното вѣдомство съ надлежачитѣ удостовѣрения, че справкитѣ и прѣписитѣ сж необходими тѣмъ за изпълнение на служебна обязаность, и 2) за частни лица, ако се касае да се направятъ справки или взематъ прѣписи отъ актовитѣ книги, въ които сж записани договоритѣ извършени съгласно чл. чл. 31, 32 и 33 отъ настоящия законъ, както и отъ запрѣтителната книга.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще се пристъпи къмъ поименно гласуване на закона за измѣнение чл. 75 отъ закона за нотариуситѣ. Умолява се г. секретарятъ да прочете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители да гласуватъ за или противъ.

Секретаръ П. Шоповъ: (Чете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — (отсѣтствува);
Н. Абаджиевъ — за;
П. Абрашевъ — (отсѣтствува);
И. Арнаудовъ — (отсѣтствува);
А. Арсениевъ — за;
С. Арсениевъ — (отсѣтствува);
Н. Бадински — за;
Х. Бакаловъ — за;
Т. Балабановъ — (отсѣтствува);
М. Балтовъ — за;
Н. Беневъ — (отсѣтствува);
Д. Благоевъ — (отсѣтствува);
А. Блажевъ — за;
И. Бобековъ — за;
С. С. Бобчевъ — (отсѣтствува);
М. Божковъ — за;
Х. Боневъ — за;
Т. Бурмовъ — за;
С. Бурмовъ — (отсѣтствува);

А. Буровъ — за;
П. Бъчваровъ — (отсѣтствува);
Г. Бѣльовъ — за;
Г. Василевъ — за;
И. Василевъ — за;
Кара Хр. Василевъ — за;
И. Васелиновъ — (отсѣтствува);
Т. Влайковъ — за;
И. Воденчаровъ — (отсѣтствува);
Д. Вълчевъ — за;
Х. Върбеновъ — за;
П. Вжжаровъ — за;
Н. Габровски — за;
А. Гевевъ — за;
И. Георговъ — за;
И. Георгиевъ — за;
М. Георгиевъ — за;
И. Гешовъ — (отсѣтствува);
Н. Гимиджийски — за;
К. Господиновъ — за;
А. Груевъ — за;
И. Гърковъ — за;
Н. Дечевъ — за;
К. Диловски — за;
В. Димчевъ — (отсѣтствува);
В. Димитровъ — за;
Д-ръ Г. Гаговъ — (отсѣтствува);
Д-ръ Н. Генадиевъ — за;
Д-ръ П. Гудевъ — за;
Д-ръ С. Даневъ — за;
Д-ръ К. Икономовъ — за;
Д-ръ К. Милановъ — за;
Д-ръ Д. Милковъ — за;
Д-ръ С. Мирковъ — за;
Д-ръ Д. Молловъ — за;
Д-ръ П. Ношковъ — за;
Д-ръ А. Радевъ — (въздържа се);
Д-ръ А. Ходжевъ — за;
К. Досевъ — (отсѣтствува);
М. Доспатски — (отсѣтствува);
Д. Драгиевъ — за;
П. Драгулевъ — (отсѣтствува);
Л. Дуковъ — за;
Д. Дяковъ — (отсѣтствува);
И. Еневъ — за;
Я. Забуновъ — за;
Г. Згуревъ — (отсѣтствува);
П. Златаровъ — за;
Д. Зографски — (отсѣтствува);
М. Игнатовъ — за;
Д. Икономидисъ — за;
С. Ицковъ — за;
П. Калинковъ — (отсѣтствува);
К. Калчовъ — (отсѣтствува);
С. Калчовъ — (отсѣтствува);
Х. Камбуровъ — за;
А. Каназирски — (отсѣтствува);
М. Каравасилевъ — (отсѣтствува);
П. Каравеловъ — (отсѣтствува);
Д. Карамановъ — за;

А. Каранешевъ — за;
 И. Карастояновъ — за;
 К. Кафеджийски — за;
 О. Кечели — за;
 Г. Кирковъ — за;
 В. Кобуровъ — за;
 П. Ковачевъ — (отсъствува);
 Д. Колевъ — (отсъствува);
 Ал. Коновъ — за;
 Ат. Коновъ — за;
 Г. Константиновъ Палата — за;
 Н. Константиновъ — (отсъствува);
 В. Кръстевъ — за;
 Г. Кутинчевъ — за;
 Г. Кърджиевъ — за;
 Н. Лазаровъ — за;
 С. Лафчиевъ — (отсъствува);
 Н. Лефтеровъ — за;
 А. Людскановъ — за;
 М. Маджаровъ — (отсъствува);
 К. Малевъ — за;
 Х. Мановъ — (отсъствува);
 Д. Манчовъ — за;
 Д. Марковъ — (отсъствува);
 Н. Марковъ — за;
 П. Марковъ — за;
 С. Махмудовъ — за;
 М. Месудовъ — за;
 М. Милевъ — (отсъствува);
 В. Минчовъ — за;
 К. Мирски — за;
 С. Митовъ — за;
 Т. Михайловъ — (отсъствува);
 Х. Бей Мустафа Бейовъ — за;
 Н. Мушановъ — за;
 В. Наковъ — за;
 Е. Начевъ — за;
 Н. Начовъ — (отсъствува);
 Т. Начовъ — (отсъствува);
 С. Недевъ — за;
 Х. Неджибъ Бей — за;
 И. Нейчовъ — за;
 Т. Орловъ — (отсъствува);
 М. Павловъ — (отсъствува);
 П. Пановъ — за;
 Г. Пасаровъ — за;
 Г. Пеневъ — за;
 Д. Петковъ — за;
 И. Петровъ — за;
 П. Петринъ — за;
 И. Пецовъ — (отсъствува);
 П. Пешевъ — за;
 С. Пипевъ — (отсъствува);
 С. Пиракьовъ — за;
 В. Поповъ — (отсъствува);
 Вен. Поцовъ — (отсъствува);
 Д. К. Поповъ — (отсъствува);
 И. Поповъ — (отсъствува);
 Н. Поповъ — за;
 И. Пъневски — за;

Н. Рашевъ — за;
 С. Савовъ — за;
 Н. Савчевъ — за;
 Я. Сакъзовъ — (отсъствува);
 О. Бей Сали Бейовъ — (отсъствува);
 А. Самоковлийски — за;
 М. Сарафовъ — (отсъствува);
 Ф. Симидовъ — за;
 С. Славовъ — за;
 А. Славчовъ — за;
 И. Соколовъ — за;
 В. Стаменовъ — за;
 А. Станчовъ — за;
 В. Статковъ — (отсъствува);
 М. Стояновъ — (отсъствува);
 Т. Стояновъ — за;
 А. Страшимировъ — за;
 М. Такевъ — за;
 Ц. Таслаковъ — (отсъствува);
 П. Тенчевъ — за;
 Т. Теодоровъ — (отсъствува);
 Ю. Теодоровъ — за;
 П. Тодоровъ — за;
 Х. Тодоровъ — за;
 Д. Тоневъ — за;
 Х. Тоневъ — (отсъствува);
 Д. Тончевъ — за;
 Г. Трифоновъ — (отсъствува);
 И. Танковски — за;
 Н. Узуневъ — за;
 А. Урумовъ — за;
 Т. Фератовъ — (отсъствува);
 Г. Филиповъ — за;
 Д. Филевъ — (отсъствува);
 А. Франги — за;
 Е. Хасановъ — за;
 В. Христовъ — за;
 Д. Христовъ — за;
 Н. Христовъ — за;
 М. Хюсеиновъ — (отсъствува);
 Д. Цанковъ — за;
 Н. Цановъ — за;
 П. Чаушовъ — (отсъствува);
 Н. Шивачевъ — за;
 Т. Шинковъ — за;
 П. Шоповъ — за;
 Ю. Юсуфовъ — (отсъствува);
 Д. Яблански — (отсъствува);
 Б. Якововъ — за.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще се обяви резултатътъ на гласуването. Отъ 188 народни прѣдставители гласували сж 126 за, 1 се въздържа и отсъствуватъ 61. Народното Събрание приема.

Слѣдва третото четене на законопроекта за изменение чл. чл. 95, 106 п. 7, 110, 113, 123, 136, 140 и 144 отъ съдопроизводството по уголовни дѣла, които сж подсѣдни на мировитѣ сѣдии. Г-нъ докладчикътъ има думата да го прочете.

Докладчикъ Д-ръ П. Ношковъ: (Чете.)

„Законъ

за изменение чл. чл. 95, 106 п. 7, 110, 113, 123, 136, 140 и 144 отъ съдпроизводството по уголовни дѣла, които сж подсждни на мировитѣ сждии.

Чл. 95 се измѣнява така: Мировиятъ сждия обяснява на участвуващитѣ въ дѣлото лица, въ какви случаи, въ какъвъ срокъ и по кой редъ се позволява да се обтжжва постановената отъ него присжда.

Чл. 106, п. 7, се измѣнява така: Прѣдоставяне на отзывъ или жалба отъ недоволната страна и обясненията на противната страна, изпровождането на дѣлото въ окръжния сждъ.

Чл. 110 се измѣнява така: Полицията, ако намѣрва, че трѣбва да се обтжжи присждата, съобщава за това, ведно съ прѣписъ отъ нея, въ прокурорския надзоръ. Отъ послѣдния зависи да подаде или не отзывъ.

Чл. 113 се измѣнява така: Странитѣ сж длъжни да прѣдставятъ въ отзыва доказателствата си и да посочватъ свидѣлитѣ си. Слѣдъ като провѣри и признае, че отзывътъ е подаденъ въ срокъ, мировиятъ сждия го прѣпраща въ окръжния сждъ, заедно съ обтжжената присжда и цѣлото производство на дѣлото.

Чл. 123 се измѣнява така: Освѣнъ посоченитѣ въ отзыва, нови доказателства могатъ да се прѣдставятъ и свидѣтели да се посочватъ най-късно въ първия день, назначенъ за разглеждане дѣлото. Въ единия и другия случай сждътъ призовава свидѣлитѣ или приема доказателствата, само ако признае мотивирано, че иматъ сжщественно значение за рѣшение дѣлото.

Чл. 136 се измѣнява така: Противъ окончателнитѣ присжди на мировитѣ сждии и на окръжнитѣ сждилища се допускатъ жалби отъ странитѣ и протести отъ прокурорския надзоръ по касационенъ редъ.

Чл. 140 се измѣнява така: Слѣдъ като провѣри и признае, че жалбата или протестътъ сж подадени въ срокъ, мировиятъ сждия или окръжниятъ сждъ ги прѣпраща, заедно съ обтжжената присжда и цѣлото производство на дѣлото, въ надлежния по-горенъ сждъ.

Чл. 144 се измѣнява така: Присждитѣ на мировитѣ сждии и на окръжнитѣ сждилища, въ качество на апелативна инстанция, встъпватъ въ законна сила: 1) когато противъ неокончателната присжда не е подаденъ въ законния срокъ апелационенъ отзывъ; 2) когато срѣщу окончателната присжда не е подадена жалба или подадената жалба е оставена отъ надлежния сждъ безъ уважение, и 3) когато противъ задочната присжда не е подаденъ отзывъ, въ случай че присждата подлежи на обтжжаване по апелативенъ редъ.“

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще се пристѣпи къмъ гласуване на законопроекта тѣй, както се прочете отъ г. докладчика. Умолява се

г. секретарьтъ да прочете списъка, а г. г. народнитѣ прѣдставители да гласуватъ за или противъ.

Секретарь П. Шоповъ: (Чете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители гласуватъ.)

М. Абаджиевъ — за;
Н. Абаджиевъ — за;
П. Абрашевъ — (отсѣтствува);
И. Арнауловъ — за;
А. Арсениевъ — (отсѣтствува);
С. Арсениевъ — (отсѣтствува);
Н. Бадински — за;
Х. Бакаловъ — за;
Т. Балабановъ — (отсѣтствува);
М. Балтовъ — за;
Н. Беневъ — (отсѣтствува);
Д. Благоевъ — (отсѣтствува);
А. Блажевъ — за;
И. Бобековъ — за;
С. С. Бобчевъ — за;
М. Божковъ — за;
Х. Боневъ — за;
Т. Бурмовъ — (отсѣтствува);
С. Бурмовъ — (отсѣтствува);
А. Буровъ — (отсѣтствува);
П. Бѣчваровъ — (отсѣтствува);
Г. Бѣльовъ — за;
Г. Василевъ — (отсѣтствува);
И. Василевъ — за;
Кара Хр. Василевъ — за;
И. Веселиновъ — (отсѣтствува);
Т. Вайковъ — за;
И. Воденчаровъ — (отсѣтствува);
Д. Вълчевъ — за;
Х. Върбеновъ — за;
П. Вжжаровъ — противъ;
Н. Габровски — за;
А. Гевевъ — за;
И. Георговъ — за;
И. Георгиевъ — (отсѣтствува);
М. Георгиевъ (отсѣтствува);
И. Гешовъ — (отсѣтствува);
Н. Гимиджийски — за;
К. Господиновъ — за;
А. Груевъ — за;
И. Гърковъ — за;
К. Диловски — за;
Н. Дечевъ — за;
В. Димчевъ — (отсѣтствува);
В. Димитровъ — за;
Д-ръ Г. Гаговъ — (отсѣтствува);
Д-ръ Н. Генадиевъ — (отсѣтствува);
Д-ръ П. Гудевъ — за;
Д-ръ С. Даневъ — за;
Д-ръ К. Икономовъ — за;
Д-ръ К. Милановъ — (отсѣтствува);
Д-ръ Д. Милковъ — (отсѣтствува);
Д-ръ С. Мирковъ — за;
Д-ръ Д. Молловъ — за;
Д-ръ П. Ношковъ — за;

Д-ръ А. Радевъ — за;
 Д-ръ А. Ходжевъ — за;
 К. Досевъ — (отсѣтствува);
 М. Доспатски — за;
 Д. Драгиевъ — (отсѣтствува);
 П. Драгулевъ — (отсѣтствува);
 Д. Дяковъ — за;
 Л. Дуковъ — за;
 И. Еневъ — за;
 Я. Забуновъ — (отсѣтствува);
 Г. Згуревъ — (отсѣтствува);
 П. Златаровъ — за;
 Д. Зографски — за;
 М. Игнатовъ — за;
 Д. Икономидисъ — за;
 С. Ицковъ — за;
 П. Калинковъ — (отсѣтствува);
 К. Калчовъ — (отсѣтствува);
 С. Калчовъ — (отсѣтствува);
 Х. Камбуровъ — за;
 А. Каназирски — (отсѣтствува);
 М. Каравасилевъ — (отсѣтствува);
 П. Каравеловъ — (отсѣтствува);
 Д. Карамановъ — за;
 А. Каранешевъ — за;
 И. Карастояновъ — за;
 К. Кафеджийски — за;
 О. Кечели — (отсѣтствува);
 Г. Кирковъ — за;
 В. Кобуровъ — за;
 П. Ковачевъ — (отсѣтствува);
 Д. Колевъ — (отсѣтствува);
 Ан. Коновъ — (отсѣтствува);
 Ат. Коновъ — (отсѣтствува);
 Г. Константиновъ Палата — (отсѣтствува);
 Н. Константиновъ — за;
 В. Кръстевъ — (отсѣтствува);
 Г. Кутинчевъ — (отсѣтствува);
 Г. Кърджиевъ — за;
 Н. Лазаровъ — за;
 С. Лафчиевъ — (отсѣтствува);
 Н. Лефтеровъ — за;
 А. Людскановъ — за;
 М. Маджаровъ — (отсѣтствува);
 К. Малевъ — за;
 Х. Мановъ — (отсѣтствува);
 Д. Манчовъ — за;
 Д. Марковъ — (отсѣтствува);
 Н. Марковъ — за;
 П. Марковъ — за;
 С. Махмудовъ — за;
 М. Месудовъ — за;
 М. Милевъ — (отсѣтствува);
 Б. Минчовъ — за;
 К. Мирски — за;
 С. Митовъ — (отсѣтствува);
 Т. Михайловъ — (отсѣтствува);
 Х. Бей Мустафа Бейовъ — за;
 Н. Мушановъ — за;
 В. Наковъ — за;

Е. Начевъ — (отсѣтствува);
 Н. Начовъ — (отсѣтствува);
 Т. Начовъ — (отсѣтствува);
 С. Недевъ — за;
 Х. Неджибъ Бей — (отсѣтствува);
 И. Нейчовъ — за;
 Т. Орловъ — (отсѣтствува);
 М. Павловъ — (отсѣтствува);
 П. Пановъ — за;
 Г. Пасаровъ — за;
 Г. Пеневъ — за;
 Д. Петковъ — за;
 И. Петровъ — (отсѣтствува);
 П. Петринъ — за;
 И. Пецовъ (отсѣтствува);
 П. Пешевъ — (отсѣтствува);
 С. Пипевъ — (отсѣтствува);
 С. Пиралковъ — за;
 В. Поповъ — (отсѣтствува);
 Вен. Поповъ — (отсѣтствува);
 Д. К. Поповъ — (отсѣтствува);
 И. Поповъ — за;
 Н. Поповъ — за;
 И. Пъневски — за;
 Н. Рашеевъ — за;
 С. Савовъ — за;
 Н. Савчевъ — (отсѣтствува);
 Я. Сакъзовъ — (отсѣтствува);
 О. Бей Сали Бейовъ — (отсѣтствува);
 А. Самоковлийски — за;
 М. Сарафовъ — (отсѣтствува);
 Ф. Симидовъ — за;
 С. Славовъ — (отсѣтствува);
 А. Славчовъ — за;
 И. Соколовъ — за;
 А. Стаменовъ — за;
 А. Стапчовъ — за;
 В. Статковъ — (отсѣтствува);
 М. Стояновъ — за;
 Т. Стояновъ — за;
 А. Страшимировъ — за;
 М. Такевъ — за;
 П. Таслаковъ — (отсѣтствува);
 П. Тенчевъ — за;
 П. Тодоровъ — (отсѣтствува);
 Ю. Теодоровъ — за;
 Т. Теодоровъ — (отсѣтствува);
 Х. Тодоровъ — за;
 Д. Тоневъ — за;
 Х. Тоневъ (отсѣтствува);
 Д. Тончевъ — за;
 Г. Трифоновъ — (отсѣтствува);
 И. Тянковски — за;
 Н. Узунъ — за;
 А. Урумовъ — за;
 Т. Ферадовъ — (отсѣтствува);
 Г. Филиповъ — за;
 Д. Филъовъ — (отсѣтствува);
 А. Франя — за;
 Е. Хасановъ — (отсѣтствува);

В. Христовъ — за;
 Д. Христовъ — за;
 Н. Христовъ — (отсъствува);
 М. Хюсеиновъ — (отсъствува);
 Д. Панковъ — (отсъствува);
 Н. Пановъ — за;
 П. Чаушовъ — (отсъствува);
 Н. Шивачевъ — за;
 Т. Шипковъ — за;
 П. Шоповъ — за;
 Ю. Юсуфовъ — (отсъствува);
 Д. Яблански — (отсъствува);
 Б. Якововъ — за.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ще се обяви резултатътъ отъ гласуването. Отъ 188 души народни прѣдставители гласували сж за 106, 1 противъ и отсъствуваатъ 81. Значи, Събранието приема.

Давамъ 5 минути отиди.

(Слѣдъ отиди.)

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: (Звъни.) Засѣданието продължава.

Прѣди да се пристъпи къмъ дневния редъ, имамъ да направя едно съобщение на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Постъпило е едно прѣдложение отъ Министерството на Финансите, придружено съ единъ списъкъ, съ което се искатъ да се опростятъ даждията на нѣкои данъкоплатци. Туй прѣдложение ще се изпрати на надлежната комисиия.

Има думата г. докладчикътъ на комисията по Министерството на Правосъдието, за да докладва законопроекта за съдебнитѣ пристави.

Д. Драгиевъ: Г-да прѣдставители! Ако има нѣкой, който най-много да не съблюдава правилника за вътрѣшния редъ на Събранието, азъ мисля, че този нѣкой е прѣди всичко самото прѣдставителство. Чл. 52 отъ тоя правилникъ гласи: (Чете.) „Всички законопроекты и прѣдложения отъ законодателенъ характеръ се раздаватъ отпечатани на прѣдставителитѣ най-малко 24 часа прѣди разискването имъ. Същото става и съ поправкитѣ и прибавкитѣ на комисиитѣ.“ Поправкитѣ на комисията по законопроекта за съдебнитѣ пристави ни се раздадохъ сега, и ние не можемъ въ никой случай, споредъ както гласи този членъ, да пристѣпимъ къмъ второто четене на законопроекта за съдебнитѣ пристави, освѣнъ 24 часа слѣдъ раздаване на тоя докладъ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Таслаковъ има думата. (П. Таслаковъ: Отказвамъ се.) Г-да народни прѣдставители! Дѣйствително, докладътъ на комисията по Министерството на Правосъдието, съ който се внася на второ четене законопроекта за съдебнитѣ пристави, се раздаде прѣди малко. (Я. Сажзовъ: Сега!)

Обаче, прѣдседателството мисли, че би могло да се пристѣпни къмъ неговото разглеждане, защото отъ справката, която се направи, се вижда, че комисията не е направила почти никакви измѣнения, или е направила измѣнения съвършено маловажни. Ако Събранието мисли, че не може да се пристѣпни къмъ неговото разглеждане, (Я. Сажзовъ: Имаме правилникъ, който трѣбва да се съблюдава.) естествено е, че тогава азъ ще го остава за утрѣ.

Министъръ Х. Тодоровъ: Г-да прѣдставители! Тоя законопроектъ е свързанъ съ бюджета, затова азъ ще моля да се разгледа по-скоро. Дѣйствително, чл. 52 прѣдвижда това, но Народното Събрание може да пристѣпни единодушно къмъ разглеждане на тоя законопроектъ. Единичното съображение, че съ него трѣбва да се бърза, е това, защото е свързанъ съ бюджета. Ако Народното Събрание нѣма нищо противъ, менъ ми се струва, че може да се пристѣпни къмъ неговото разглеждане.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Вѣрно е, че прѣдложението, което ни се прави, е свързано съ бюджета, но вѣрно е така също, че ние правимъ една реформа много важна. Сега ни раздадохъ доклада и ние не сме го прочели — азъ даже не съмъ го получилъ още, — и да седнемъ да говоримъ по такива работи, ще бѣде много бързо, и това не трѣбва да се допуска. Поне г. Министърътъ на Правосъдието не трѣбва да допусне подобно нѣщо за неговия законъ... (Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ казвамъ, ако Народното Събрание желае.) Той е блюстителъ на законитѣ — трѣбва да бѣде и блюстителъ на правилника на Народното Събрание и да даде пълна възможностъ на народнитѣ прѣдставители да се ориентиратъ върху неговитѣ искания. Сега ми дадохъ доклада на комисията по законопроекта. Ето защо азъ възставамъ категорически противъ искането да се гласува сега и моля да се остави за утрѣ.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ама никой не го иска, г-нъ Такевъ! Азъ моля Събранието да рѣши.

М. Такевъ: Събранието не може да рѣшава въпрѣки правилника.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Знал, г-нъ Такевъ! Нѣма да го полагамъ на вотъ, ако има опозиция.

М. Такевъ: За да се измѣни правилникътъ, трѣбватъ $\frac{2}{3}$...

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Разбирамъ, нѣма да го полагамъ на вотъ, Ви казвамъ.

М. Такевъ: Изрично е казано: „Всички законопроекты и прѣдложения отъ законодателенъ харак-

теръ се раздаватъ отпечатани на прѣдставителитѣ най-малко 24 часа прѣди разискването имъ. Сжщото става и съ поправките и прибавките на комиснитѣ.“

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Такевъ, азъ Ви обяснихъ, че нѣма да го полагамъ на вотъ. Щомъ като има опозиция да се не разглежда законопроектътъ, естествено е, че тогава ще се отложи за утрѣ.

Н. Шивачевъ: Искамъ думата!

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Шивачевъ има думата, но ако е по този въпросъ . . .

К. Мирски: По той въпросъ не може да се говори.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Азъ именно туй казвамъ, че по той въпросъ не може да се говори.

Г-нъ Шивачевъ, по той въпросъ ли искате думата?

Н. Шивачевъ: Моля, имайте търпѣние. Азъ мисля, че въпрѣки че се казва въ правилника, чл. 52, че не могатъ да се разглеждатъ законопроектитѣ, ако не сж раздадени отпечатани прѣди 24 часа, обаче, прѣседателството обясни много добръ . . . (Глъчка.)

К. Мирски: Не може да се говори по той въпросъ.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: По той въпросъ нѣмате думата, г-нъ Шивачевъ.

Н. Шивачевъ: Така щото, моето мнѣние е, че Народното Събрание е господаръ, и ако Народното Събрание рѣши, че може да се разглежда — тогава може. (Отъ крайната лѣвица: А а а! Правилникътъ не позволява.) Правилникътъ не може да стои по-високо отъ Събранието.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Въ миналото заседание азъ искахъ да се тури на дневенъ редъ второто четене на той законопроектъ, защото е тѣсно свързанъ съ бюджета. Бюджетътъ на Министерството на Правосъдието го имате и въ него сте забѣлѣжили една сума за заплатитѣ на сждебнитѣ пристави. Въ приходния бюджетъ, който ще получите утрѣ, ще видите една съответна сума отъ бернитѣ, които досега сж постѣпвали въ полза на сждебнитѣ пристави. Тѣй като малко врѣме остава за разглеждането на бюджета, а пъкъ е нужно, прѣди да се гласува той, да прѣмине този законъ, затова и азъ настоявахъ да се тури на дневенъ редъ. Истина е, че докладътъ на комисията не е билъ раздаденъ своевременно, (В. Димитровъ: Не сме го получили.) но законопроектътъ не е новъ за никого отъ васъ, г-да. Ако се третираше една

материя неизвѣстна, една материя, по която имате нужда да правите справки, още бихъ разбралъ да искате най-сетѣ врѣме да прѣгледате не самия проектъ, ами измѣненіята, които е направила комисията и които сигурно не сж важни. Затова, като имамъ прѣдъ видъ, че материята, която се третира въ той проектъ, е извѣстна, и че реформата, която искаме да прокараме съ законопроекта, е вече на зрѣла, че подобенъ законопроектъ ни се внесе прѣди нѣколко години — но не можъ да се прокара, пожеже нѣмаше врѣме, — азъ мисля, че ако приемете, разбира се всички, можемъ да пристѣпимъ къмъ разглеждане на второ четене на той законопроектъ. (М. Такевъ: Утрѣ, г-нъ Даневъ!) Азъ знаа, че правилникътъ е противъ мене и заради туй не искамъ да си давамъ трудъ да ескамотирамъ буквата на правилника, но противъ тая буква на правилника азъ се позовавамъ на сѣбностъта на законопроекта за сждебнитѣ пристави и на това, че материята е извѣстна на всички васъ. Моля ви, прочее, да се съгласите съ мене да се гласува сега на второ четене той законопроектъ.

М. Такевъ: Утрѣ ще провъзгласимъ сѣбностъ и ще го гласуваме.

Т. Теодоровъ: Искамъ думата, г-нъ прѣседателю!

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Ако е по сжщия въпросъ, г-нъ Теодоровъ, азъ мисля, че нѣма защо да се говори, защото всички сме съгласни, че щомъ има единодушие въ Камарата, може да се разисква, а щомъ нѣма това единодушие, естествено е, че ще остане за утрѣ, и азъ на вотъ нѣма да го полагамъ.

Събранието съгласно ли е да се тури за утрѣ на дневенъ редъ на второ четене той законопроектъ? (Гласове: Съгласни.)

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: На пръвъ дневенъ редъ.

М. Такевъ: На пръвъ дневенъ редъ.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Слѣдва на дневенъ редъ докладътъ на финансовата комисия по законопроекта за отчетностъта по бюджета. (Гласове: И той не е готовъ.) Не е готовъ.

Тогава слѣдва докладътъ на анкетната комисия по Орханійския изборъ.

Г. Пасаровъ: Има едно мое прѣдложение, което е турено на дневенъ редъ на първо четене, което може да се свърши въ двѣ минути.

Ц. Таслаковъ: Не е въпросътъ за дневния редъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ, ако господата сж съгласни, но ако не сж съгласни, ще се пристѣпи къмъ доклада на анкетната комисия.

К. Мирски: Не можем да се съгласимъ.

М. Таковъ: Да стане докладътъ на анкетната комисия.

В. Димитровъ: Искаме да изслушахме члена отъ анкетната комисия г. Даминъ Вълчевъ.

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Ако желае да говори, ще го чуете.

К. Мирски: Да се попълни докладътъ на анкетната комисия отъ меншеството на комисията.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Има думата единъ отъ анкеторитѣ по Орханийския изборъ, г. Даминъ Вълчевъ.

Д. Вълчевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Единъ отъ членоветѣ на анкетната комисия по провѣрката на Орханийския изборъ, както ви е извѣстно, бѣхъ и азъ. Азъ, при даване мнѣнието, при заключението на комисията, за утвърждаването или неутвърждаването на този изборъ, останахъ на особено мнѣние, и мисля, че съмъ длъженъ да обясня тукъ прѣдъ васъ, г-да народни прѣдставители, за причинитѣ, които сж ме накарали да бѣда на особено мнѣние.

Извѣстни ви сж дебатитѣ, които станаха надълго и широко по този изборъ; извѣстни ви сж, вѣрвамъ, и мотивитѣ, които ръководѣха болшинството на Народното Сѣбрание, за да иска една анкета по провѣрката на този изборъ. Тѣ се състояха въ 3 или 4 важни точки: първо, да се провѣри, дали дѣйствително е имало въздѣйствието на избирателитѣ отъ страна на военния началникъ ротмистъръ Мархоловъ, който е участвувалъ съ войска въ една отъ секциитѣ, за да пази реда и тишината; отъ друга страна, за да се провѣрятъ оплакванията на избирателитѣ, дали дѣйствително въ пѣкоя отъ избирателнитѣ секции е упражнявалъ подкупъ, за да се добие извѣстенъ резултатъ по тия избори; отъ трета страна, да се види, дали по оплакването на избирателитѣ въ една отъ секциитѣ, именно Калугеровската секция, е прѣмѣстено избирателното бюро отъ едно мѣсто на друго и е гласоподавано въ нѣкаква си тенекия, както казваха контестаторитѣ; и, най-послѣ, да се види, дали произшествията, които сж станали по-рано, една седмица прѣди изборитѣ, въ пѣкои села, като Радотина и Литаково, сж имали нѣкакво въздѣйствие на избирателитѣ, за да не могатъ свободно да упражнятъ избирателното си право. Комисията, слѣдъ получаване книгата отъ страна на Народното Сѣбрание и слѣдъ като се бѣше събрала тукъ, отиде въ Орханийската избирателна околия и почна своитѣ дѣйствия. Длъженъ съмъ прѣди всичко да се спра върху едно обстоятелство, че въ съвѣщанията си, които имаме въ гр. Орхание, прѣдварително избѣгнахме каква-годѣ намѣса отъ страна на администрацията за съдѣйствие по провѣрката на този

изборъ. Въ съвѣщанията, които имаме, комисията не прие даже да се домогне съ никаква кореспонденция до администрацията, особено до избирателитѣ или общинитѣ да искаме да ни прѣдставяватъ тѣ за изпитване тия, или други лица, за да не би да се въздѣйствува отъ една или друга страна, като се знае кои именно лица ще бѣдатъ питани отъ анкетната комисия. Най-напрѣдъ си установихме, сами да отидемъ въ всѣко село, отъ дѣто имаше оплакване, и въ указанитѣ отъ контестациитѣ, които бѣха подадени, за да изберемъ по усмотрѣнието си нѣколко души, безразборно, да повикаме и питае, а, независимо отъ това, пожелахме така сжщо да повикаме и отъ самитѣ избиратели, които сж гласоподавали споредъ избирателнитѣ списъци, които имаме възможность да изпитае, споредъ врѣмето, съ което разполагахме, и по такъвъ начинъ да установимъ анкетата си. Освѣнъ това пожелахме да повикаме нѣкои учители и свещенници отъ селата, ако такива имаше, които сж били въ деня на избора, като считахме, че тѣ сж лица незаинтересовали въ избора и ще дадатъ пълно освѣтление по въпроса. По такъвъ начинъ почнахме анкетата, което не може да се отрече и отъ другаритѣ ми г. Беневъ и г. Недевъ. Най-напрѣдъ намъ прѣдстоеше да провѣримъ едно по едно оплакванията. Азъ набърже днесъ, понеже вчера нѣмахъ възможность и не бѣше даже дешифриранъ протоколътъ по доклада на г. Беневъ, прочетохъ неговия докладъ и длъженъ съмъ да кажа тукъ, съ голѣмо съжаление, че той докладъ не е билъ пълненъ, точенъ и ясенъ. Нѣкои работи сж пропуснати, а пѣкои, по една или друга причина, не сж изтъкнати тукъ прѣдъ почитаемото Народно Сѣбрание. Г-нъ Беневъ, когато е почналъ доклада си, за всѣки единъ пунктъ е далъ своето мнѣние, какъ е намѣрила анкетната комисия и какво е намѣрила, обаче въ това негово изложение, сжщността на работата, азъ гледамъ непълнота. И когато се отпаса въпросътъ за произшествията, които сж станали по-рано на 11 февруарий въ Радотина и Литаково, г. Беневъ е казалъ, че ние сме отивали и въ едното, и въ другото село да ги провѣрваме. Длъженъ съмъ да кажа, че въ с. Радотина не сме ходили. (Н. Беневъ: Не съмъ казвалъ; може криво да е записано въ протокола.) Не отидохме само затова, защото както г. Беневъ, тѣй и г. Недевъ казаха: безспоренъ е този фактъ, че въ Радотина на 11-й е станало гюрултия и въ Народното Сѣбраше даже кандидатътъ Марковъ потвърди това и алапсира въ Народното Сѣбрание, че дѣйствително такава гюрултия е станала по начинъ, както се излага и докладва въ Сѣбрашието. За насъ, казватъ, ние считаме безспоренъ този фактъ и нѣма защо да отиваме въ Радотина да го провѣрваме. Това бѣше, колкото се касае до селото Радотина.

Въ Литаково ние отидохме и провѣрихме обстоятелствата относително скандала или събликоването, което е станало на 11 февруарий или една седмица по-рано прѣди изборитѣ. И въ редъ по-

казания, които ни се дадоха отъ извиканитѣ лица въ Литаково, се установи, че дѣйствително такъвъ скандалъ е станалъ. Г-нъ Беневъ въ доклада си е казалъ едно пѣщо, че дѣйствително признава това обстоятелство, че скандалътъ е станалъ, че е имало хвърляне на камъни, а пропусналъ е да съобщи, че е имало и стрѣляне отъ пѣкои избиратели отъ кръжмата на едного, но азъ казвамъ, че това е установено въ протокола. Протоколотъ е тукъ. Г-нъ Беневъ и г. Недевъ сж подписали този протоколъ и, мисля, нѣма да откажатъ това обстоятелство, че работата е дошла на 11 февруарий въ с. Литаково дотамъ, да се гърми съ револвери, и, както казватъ пѣкои избиратели повикани отъ анкетната комисия, вистрѣли сж се гърмѣли на въздуха, а вистрѣли сж се гърмѣли и къмъ тѣлната или къмъ тоя кортежъ, както го наричатъ, който придружавалъ г. Балабанова, и вслѣдствие на тѣзи гърмения, вслѣдствие на тѣзи хвърляния на камъни и отъ едната, и отъ другата страна, хората, които сж придружавали кандидата г. Балабановъ, сж се разбѣгали, както е избѣгаль и самиятъ той. Обаче, казва г. Беневъ въ доклада си, нито единъ не дойде да ни каже, че сж били върнати въ деня на изборитѣ или, въобще, че въ този скандалъ е станало такова въздѣйствие върху избирателитѣ, за да не могатъ да отидатъ на изборното мѣсто въ с. Новачене, за да упражнятъ своитѣ избирателни права.

Г-да прѣдставители! Длъженъ съмъ и азъ да дойда да се съглася отчасти съ казаното на г. Бенева, че дѣйствително не излѣзоха такива свидѣтели или не излѣзоха такива хора, които да ни кажатъ, че пѣкой имъ е въздѣйствувалъ въ деня на избора, или че сж се оплаквали вслѣдствие на този смутъ, та не отишли да гласоподаватъ въ с. Новачене. Обаче фактъ е, и най-много се обръщане внимание отъ г. Бенева на това обстоятелство, че избирателнитѣ списъци даватъ единъ поразяющъ процентъ на гласоподаватели. Тѣй напр.: отъ едно село, дѣто имало 500 души, гласоподавали 350—400 души и повече. Това показвало, какво избирателитѣ не сж се оплаквали и не имъ е било въздѣйствувано отъ тѣзи скандали. Но, обаче, едно обстоятелство се забрави отъ докладчика, г. Беневъ, и вѣрвамъ, че ще се има прѣдъ видъ при обсъждането на този въпросъ отъ почетаемото Народно Собрание, че фактътъ, че се разбѣгали тѣзи, които сж били около г. Балабанова, е фактъ установенъ по най-положителенъ начинъ и че самиятъ фактъ, че сж могли да се прогонятъ тѣзи, които сж придружавали г. Балабанова, е повлиялъ, щото въ деня на избора, разбира се, избирателитѣ да се изплашатъ и да мислятъ, че, отъ една страна, като не сж се взели мѣрки, за да се спратъ тѣзи скандали, като работата дошла дотамъ, да се гърми съ револвери — както ще видимъ впоследствие, че е дошла да се намѣси и войската въ полза на тия хора — сжщото това течение, сжщитѣ тия хора, които сж прѣдизвикали тия скандали, — резултатътъ е могълъ

да бѣде измѣненъ. И, както виждате, е измѣненъ: разликата, ако се не лъжа, е съ пѣколко гласа, 12 или 13.

Оставамъ настрана въпроса съ тия скандали въ Литаково и дохождамъ на по-сжщественото, което ни интересува.

Докладчикъ Н. Беневъ: Една поправка, г-нъ Вълчевъ! Вие въ комисията бѣхте на мнѣние, че скандалитѣ, станали на 11 февруарий, нѣматъ никакво значение и на избора не сж повлияли никакъ. На това мнѣние бѣхте.

Д. Вълчевъ: Вие може да имате грѣшка, г-нъ Беневъ! Азъ не имъ отдадохъ особено значение, но не ги минахъ безъ пужната забѣлѣжка и важностъ, както и сега, казвамъ, за себе си, не имъ отдавамъ особена важностъ; но има друго по-сжществено пѣщо. То бѣше: намѣса на войската имало ли е, или, по-специално — на ротмистръ Мархولةва? Вие, когато сте докладвали този изборъ, сте казали, че такова пѣщо нѣма. че не се установява, че дѣйствително офицеринтъ Мархولةвъ е правилъ нѣкакво въздѣйствие или, въобще, че е изказалъ онѣзи думи, за които се авансираше тукъ, въ контестациитѣ, че е казалъ, че „вие да си сѣдните и главитѣ“ или „каквото щете и да правите, изборътъ нѣма да го спечелите“, или тукъ, както пѣкои други авансираха, че „непрѣжъбно отъ кутитѣ ще излѣзе г. Марковъ“.

М. Такевъ: Каза, че се е установило.

Д. Вълчевъ: Азъ, именно, такова пѣщо въ доклада не чухъ.

М. Такевъ: Каза го! Имамъ го въ бѣлѣжкитѣ си!

Д. Вълчевъ: Добръ, ако Вие го имате въ бѣлѣжкитѣ си, още по-хубаво.

Прѣди всичко, г. Беневъ не е съобщилъ единъ важенъ фактъ, споредъ мене: не е съобщилъ, че г. Мархولةвъ, за да отиде за дѣни на избора въ Новачене, неговиятъ пътъ е билъ по шосето прѣзъ Скръвена, когато отъ града Орханне до Новачене е само 10 или 11 км.; той е намѣрилъ за по-добръ да отиде прѣзъ Литаково, дѣто стои 11 км. отъ Орханне, и оттамъ на нова смѣтка да отиде за Новачене. (С. Недевъ: Това е станало съ съгласието на околийския началникъ.) Когато ние запитахме пѣкои отъ повиканитѣ отъ насъ свидѣтели: защо е дошълъ г. Мархولةвъ, какъ си обясняватъ това му дохождане, тогава единъ избирателъ каза, че г. Мархولةвъ е дошълъ, защото е побъркалъ пътя отъ Орханне; отъ Орханне, за да отиде за Новачене, е дошълъ въ Литаково. Кой казва това пѣщо, искахме да знаемъ. Казва го единъ солдатинъ отъ с. Литаково, който е билъ отъ ескадрона на г. Мархولةва. Слѣдователно, имало е лица отъ Литаково и, ако е станало дума

за път за Литаково, е могло да се узнае много лесно. Тъй щото, искамъ да кажа, че г. Мархоловъ въ деня на избора е намѣрилъ за по-добъръ да мине прѣзъ Литаково. За мене нѣма никакво значение самото минаване на офицера прѣзъ Литаково, а не по обикновения и по най-правия път. Може би е ималъ други свои съображения, за да разкарва конетѣ или въобще да види мѣстността, по една или по друга причина. Но има нѣкои други обстоятелства, които ме навеждатъ на мисълта, че дѣйствително е трѣбвало да се мине прѣзъ Литаково. Защото редъ свидѣтели отъ тѣзи, които разпитахме, ни казаха, че когато стигналъ въ Литаково, г. Мархоловъ достига до черквата въ края на селото, оседлава коня и въ това врѣме избирателитѣ отъ групата на Илия Петковъ, ако се не лъжа, който прѣдставляваше народнишката партия, тръгнаха и едновременно съ тѣхъ тръгналъ г. Мархоловъ и въ Новачене пристигатъ едновременно едниѣ и другитѣ. И когато дошла подиръ малко другата група, вече имъ се прѣпрѣчилъ пътятъ, за да не гласоподаватъ, подъ прѣдлогъ че може да станатъ нѣкои възможни стѣлкновения. (Г-нъ С. Недевъ възражава нѣщо. — Прѣдседателствуващъ Д-ръ А. Ходжевъ: Отпослѣ ще Ви дамъ думата!) Възражава се още отъ г. Беневъ, че намѣсата на войската е станала по искане отъ страна на бюрото, както казва г. Беневъ. И това се доказвало отъ нѣкаква записка, дадена отъ кмета на с. Литаково до околийския началникъ, отъ която се виждало, че дѣйствително бюрото е повикало ескадронния командиръ, за да възстанови реда и тишината. Такова нѣщо въ тази записка нѣма, г-нъ Беневъ, и не фигурира — едно, и, второ, отъ дневниците на бюрото не се вижда такова нѣщо. И ако дѣйствително бѣше имало нѣкакво стѣлкновение, нѣкаква случка, дѣто бюрото да не е въ състояние да я уталожи и да стане нѣжда да вика офицера, ескадронниятъ командиръ, то въ такъвъ случай, естествено, щѣше да се забѣлѣжи въ протоколитѣ; а пъкъ най-послѣ и щѣше да ни се каже отъ всички тѣзи лица, които викахме да разпитваме, че дѣйствително втората група отъ с. Литаково, която е дошла съ кмета си и е искала да влѣзе въ изборното мѣсто, е спрѣла по разпореждане на прѣдседателя на бюрото. Такова нѣщо нѣма; слѣдователно, твърдението въ това отношение не е правдоподобно.

За да не бѣда изобличенъ въ голословие или непълнота на работата, азъ, колкото се отнася за тѣзи обстоятелства, че дѣйствително има показание, и попече единъ отъ почетнитѣ прѣдставители, г. Такевъ, много справедливо забѣлѣжилъ опзи денъ, че за насъ не важи мнѣнието на комисията, било то за касирането или противъ касирането на избора, за насъ важатъ конкретнитѣ факти и ако ние се убѣдимъ отъ доказателствата, че има причини за касирането на избора, ще го касираме, и обратно, ако се убѣдимъ, че изборътъ

е станалъ правилно и редовно, ще вдигнемъ ръка за утвърждението му — азъ сподѣлямъ това мнѣние на г. Такева и, когато е въпросъ за конкретни случаи, азъ ще се позова на показанията, които свидѣтелитѣ по отношение на тая служба на Мархолова...

Н. Веневъ: За да се избѣгнатъ повторенията, обръщамъ вниманието Ви на записката на Литаковския кметъ до околийския началникъ отъ 12 февруарий на стр. 30. И въ тази записка той казва между другото, че прѣдседателътъ на бюрото се разпоредилъ, щото Мархоловъ да раздѣли двѣтъ групи поотдѣлно и да допусне едната група да гласоподава, а послѣ другата. Не съмъ казалъ, че свидѣтели сж казвали това, а съмъ казалъ, че кметътъ въ записката е казалъ това. Свидѣтелитѣ не го казватъ, а кметътъ го казва въ записката. Намира се на стр. 30.

М. Такевъ: Прочетѣте записката.

Д. Вълчевъ: (Чете.) „Вчера при пристигането ни съ избирателитѣ на брой 208 души въ секцията Новачене, за да гласоподаваме, половината избиратели отъ общината ни бѣха пристигнали по-рано и влѣзли въ двора на изборното мѣсто, които бѣха започнали да гласоподаватъ. Поискахъ да влѣза въ битността си на кметъ да присѣдствамъ при гласоподаването на общината ми. Вратитѣ бѣха заключени; извикаха противната страна: вѣнъ, не ви пуцаме, и повикаха войска.“ — Противната страна е повикала войската. Понеже вие се позовавате на тази записка, чета ви записката.

М. Такевъ: Четѣте цѣлата записка.

Н. Веневъ: Бюрото се е разпоредило да се повика войската да раздѣли двѣтъ групи — това съмъ казалъ.

Д. Вълчевъ: То е другъ въпросъ. (Продължава четенето.) „Въ това врѣме войската веднага пристигна начело съ ротмистръ Мархолова, който извика: кой е кметътъ на с. Литаково? Отговорихъ му: азъ съмъ, като си стоскъхъ прѣдъ избирателитѣ. Той, ротмистрътъ, ми каза: защо идете да правите скандалъ; вие сте си изпочупили главитѣ и пакъ нѣма да ви се допусне да спечелите избора; ей сега ще ви арестувамъ, не искамъ да те знамъ че си кметъ и не ви пуцамъ вътрѣ, впоследствие на което му заплашване нѣкои отъ избирателитѣ се разотидоха и слѣдъ 10 минути ни позволи та влѣзохме, като ни прѣдложи, щото да стоимъ на 25 крачки надалечъ отъ първата половина на населението, безъ да се намѣсваме за размѣняване на разговори. Сжщото ни се прѣдложи и отъ прѣдседателя на бюрото“ — да стоятъ на 25 крачки надалече. Но за войска че е викапа, въ тази записка, както е казалъ г. Беневъ, не е ставало дума и този кметъ не е правилъ такъвъ докладъ до

околийския началникъ. Пъкъ даже и да го бѣше правилъ, нѣмаше да има такова значение, защото за този кметъ г. Беневъ, г. Недевъ и азъ се съгласихме, като толкова заинтересованъ, да не го разпитваме и той не биде разпитанъ въ комисията, при всичко че онзи денъ въ доклада си е казалъ, че всички тѣзи работи, колкото се отнася до г. Мархалева, се установили отъ кмета и помощника му, който впоследствие се отказва съ една телеграма, за която и азъ ще кажа по-послѣ нѣколко думи. За да кажа на г. Бенева, че не е правъ въ твърдението, което е казалъ онзи денъ, когато е говорилъ, азъ ще се позова на нѣколко души свидѣтели и ще прочета тѣхнитѣ показания, които се отнасятъ до намѣсата на войската. Такива има отъ Найдена Лалинъ. Той не е нито кметъ, нито помощникъ, а жителъ на с. Литаково и, ако се не лъжа, той е вториятъ свидѣтель, който е разпитанъ отъ анкетната комисия. Той ни казва: (Чете.) „Азъ ходихъ на избора на 17 февруарий въ Новачене. Азъ тръгнахъ отъ село, дѣто бѣхъ си изкаралъ свинетѣ, и тръгнахъ съ избирателитѣ, които водѣше сегашниятъ кметъ. Войска и офицеринъ него денъ дохождаха въ нашето село и спрѣха прѣдъ черковата, въ долния край на селото, че си разводиха конетѣ, като казваха, че сж побъркали пята за селото — това казва едно момче войникъ отъ сжщото село Новачене, — и подиръ малко заминаха къмъ Новачене, като стигнаха избирателитѣ, които водѣше Коцо Игнатовъ, и съ тѣхъ отидоха въ Новачене“. Такова нѣщо, г-нъ Беневъ, мисля, че не сте казали, а сте казали противното на това: (Чете.) „Когато стигнахме въ Новачене, първата група избиратели, която бѣше отишла по-напрѣдъ, гласоподаваше, и портитѣ на училището бѣха заключени. Като доближихме съ нашия кметъ и той му каза, че е такъвъ, командирѣтъ на войската му каза, че кметъ ли си или какъвъ, не те познавамъ и не искамъ да те знамъ; дошли сте тукъ съ разбити глави да се избие — и не го пусна да влѣзе въ изборното мѣсто, както не пусна и насъ, а послѣ, когато бѣха изгласоподавали първитѣ, пуснаха и насъ да гласоподаваме. Балабановъ нѣколко дена прѣди избора дохожда въ нашето село, азъ видѣхъ талигитѣ“ и т. н. Искамъ да кажа, че отъ показанията на този свидѣтель, Найдена Лалинъ, се установява обстоятелството, че въ деня на избора, вмѣсто да отидатъ въ Новачене, отишли сж въ Литаково и офицеринѣтъ е отишълъ съ едната група, която я водилъ Коцо Игнатовъ, който е прѣдставлявалъ противната листа или листата на народняцитѣ. Послѣ, имаме показанията на свидѣтели Иванъ Пешовъ. На стр. 7 Иванъ Пешовъ ни казва: (Чете.) „Въ Новачене като стигнахме и доближихме до изборното мѣсто, нѣкон отъ първата група подпрѣха и затвориха вратитѣ на изборното мѣсто и не ни пуцаха и викаха за войската, която бѣше на около 700 крачки далеко, и послѣ видѣхме ротмистрътъ, че дойде съ кавалерията. Кметътъ му се оплака, че го не пуцатъ да влѣзне

въ изборното мѣсто, а офицерѣтъ му каза, че ще го арестува. Чухъ още, когато му каза: вие идете съ стропени глави, но каквото и да правите, нѣма да ви дамъ да спечелите избора“. Такива сж показанията на г. Ивана Пешовъ на стр. 7.

Н. Габровски: По-високо четѣте, не може да се чуе тукъ!

Н. Цановъ: Ние нищо не чуваме!

Д. Вълчевъ: (Чете.) „Като стигнахме въ Новачене на изборното мѣсто“ — казва Иванъ Пешовъ — „и доближихме до изборното мѣсто, нѣкон отъ първата група подпрѣха и затвориха вратитѣ на изборното мѣсто и не ни пуцаха и викаха за войската, която бѣше на около 700 крачки далеко, и послѣ видѣхме ротмистрътъ, че дойде съ кавалерията. Кметътъ му се оплака, че го не пуцатъ да влѣзне въ изборното мѣсто, а офицерѣтъ му каза, че ще го арестува. Чухъ още, когато му каза: вие идете съ стропени глави, но каквото и да правите, нѣма да ви дамъ да спечелите избора“.

И. Пецовъ: Питайте ли отъ кой е партия?

Д. Вълчевъ: Ние не питахме избирателитѣ отъ коя сж партия, защото това не бѣше нашето прѣдназначение, г-нъ Пецовъ. Тогава, не трѣбва да вѣрваме нито на единѣтъ, нито на другитѣ. Но има и другъ фактъ. (Чете.) „Отъ ония, които бѣха въ избора отъ първата група, заличаха избиратели отъ другата и имъ кжсаха бюлетинитѣ“. — И тогава се поражда въпросътъ, може ли 13 гласа да иматъ нѣкакво рѣшающее влияние, и имало ли е насилие върху волята на избирателитѣ. (Чете.) „Такова заличаване ставаше и въ село, накрай отъ селото. За подкупи азъ не съмъ виждалъ, но съмъ чулъ, че на Драгана Драгушиновъ и Павла Ивановъ Йотинъ имъ е давано тютюнъ за избора отъ Илия Петковъ, който казвалъ, че ималъ единъ санджакъ отдѣленъ само за това — изборѣтъ. Уйко ми Павелъ Ивановъ ми казва, че и нему сж давани петъ пакета. Отъ гюрултията съ Балабанова много хора се изплашиха и казваха, че по тая гюрултия нѣма да идатъ“. Това сж показанията на този свидѣтель. Вѣрно наше дѣйствиe, всѣки протоколъ е подписанъ отъ г. Бенева и г. Недева. И съ каква цѣль подписваха? Това азъ си го обяснявамъ така: да не би да се промѣнятъ показанията на свидѣтелитѣ, понеже бѣха на отдѣлни коли. Въ всѣки случай, тѣзи показания фигуриратъ подписани отъ г. Бенева и г. Недева. Не е само показанието още на този Иванъ Пешовъ, защото вие казвахте, че само кметътъ и помощникѣтъ сж дали такова. Кметътъ не е разпитанъ — отказвате ли? (Н. Беневъ: Не е разпитанъ.)

Сега оставатъ показанията на Никола Павловъ и показанията на Тодора Ценковъ. (Чете.) „Въ Новачене когато отидохме“ — казва Тодоръ Цен-

ковъ, — „кметътъ поиска да влѣзне въ бюрото да прѣдставлява избирателитѣ, а ротмистъръ Мархоловъ не го допусна и му каза, че ще го арестува, безъ, обаче, да бѣше въ нѣщо прѣдизвиканъ, защото азъ бѣхъ до кмета. Той му каза още, че нѣма да стане изборътъ и нѣма да го спечелимъ и че идете съ ступени глави“.

Това сж показанята и на свидѣтеля Тодоръ Ценковъ, записани на стр. 9, подписани така сжщо отъ г. г. анкетъоритѣ Беневъ и Недевъ.

Имаме показанята на Никола Павловъ, които се състоятъ въ това, че войската, когато е стигнала... (Чете.) „Офицерътъ и войници дохождаха въ селото ни въ изборния денъ и стигнаха до черковата и тамъ срѣцнаха избирателитѣ, които трѣгнаха по-напрѣдъ и съ които бѣше и Коцо Игнатовъ, и заминаха къмъ Новачене. Слѣдъ 15—20 минути и ние, другата половина, стигнахме въ Новачене, дѣто гласоподаваха нашитѣ селяни, които отидоха по-напрѣдъ. Като доближихме, тѣ заключиха вратата на изборното мѣсто и наченаха да викатъ: войска, войска! и тая послѣдната дойде съ офицерина, кметътъ каза, че е такъвъ, и поиска да влѣзне въ изборното мѣсто, както и ние, по офицерътъ му каза, че не го познава и ще го арестува, като прибави още, че вие сте си изучпили главитѣ“. Това обяснява този свидѣтель. Слѣдователно, колкото се отнася до намѣсата на войската, показанята на тѣзи свидѣтели разясняватъ какъ е работата. И не е само този Тодоръ Ценковъ, който казва, че се отказалъ. Важно е, г-да прѣдставители, да се знае дали този Тодоръ Ценковъ е разпитанъ като помощникъ-кметъ, като служаще лице. За неговото разпитване азъ ще разясня. Вѣрвамъ, че пѣма да откаже г. Беневъ и г. Недевъ, че когато ние разпитвахме, поискахме да отстранимъ по възможности помощникитѣ, кметоветѣ, кръчмаритѣ, които сж по-близо замѣсени въ партизанство, и ги избѣгвахме. Въ това бѣхме всички съгласни. Този Тодоръ Ценковъ е попадналъ въ списъка на негласоподавашитѣ, безъ да е подписанъ въ контестацията и е избранъ отъ насъ, анкетъоритѣ, безъ да знаемъ дали е помощникъ-кметъ; гледахме, че е земледѣлецъ, по-безпристрастенъ избирателъ, и, слѣдователно, ще ни даде нѣкои свѣдѣния и го повикахме. И слѣдъ туй врѣме се установи, че е помощникъ-кметъ, и додѣто го разпитвахме, не знаехме, че е помощникъ-кметъ. Послѣ, като се научихме, г. Беневъ каза да се не отбѣлѣзватъ показанята му въ протокола, по начинътъ на неговото повикване е тѣй, както азъ обяснихъ.

Н. Беневъ: Помните, че Литаковскиятъ кметъ ни прѣдстави този свидѣтель, безъ да ни каже, че е помощникъ-кметъ.

Д. Вълчевъ: Ще откажете ли, че всѣко лице, което е искало да даде показания, сме го отстранявали?

Н. Беневъ: Четохме списъка и питахме кмета: това лице тукъ ли е?

Д. Вълчевъ: Да, и той го доведе. Но кой е, какъвъ е и дали трѣбва да викаме това лице или не — кмета го изолирахме въ с. Литаково и даже не му дадохме да се намѣсва.

Н. Беневъ: Кое лице кметътъ посочи, че е тукъ, ние го викахме, а за което казваше, че не е тукъ, ние не го викахме. Ние повикахме друго лице, а кметътъ ни прѣдстави съ смѣщото име помощникъ-кмета и го разпитахме. Азъ тогава се осъмнихъ, защото виждахъ кметски показаня, и го попитахъ не служи ли въ общината; той каза: „азъ съмъ помощникъ-кметъ“.

Д. Вълчевъ: Отказвате ли, че отъ нивитѣ хора сме викали?

Н. Беневъ: И никой отъ нивитѣ не дойде, а тѣзи, които бѣха въ кметството, тѣ дойдоха.

Д. Вълчевъ: Дойдоха; и, които дойдоха, разпитахме ги, а които се забавиха, рѣшихме да не ги разпитваме.

Н. Беневъ: Викахме, но никой не дойде.

Д. Вълчевъ: Въ всѣки случай азъ указвамъ на показаня, които сж подписани отъ Васъ, и ако Вие не вѣрвате тѣзи показаня, които чета, вземѣте и прочетѣте.

Колкото се отнася за подкупитѣ, менѣ ми се струва, че единъ само случай се авансира отъ г. Беневъ, въ с. Врачешъ отъ пѣкой си дѣдо Иванъ Драгановъ, и по-нататъкъ не се говори за никакви подкупи, и казва, че всички отказвали и че такова нѣщо не се е потвърдило. За да не бѣда голословенъ въ това отношение, азъ ще ви приведа показанята на пѣколко души свидѣтели, както отъ с. Литаково, тѣй и отъ с. Новачене, тѣй и отъ с. Врачешъ.

Въ с. Новачене, напр., на стр. 13 отъ протокола имаме показанята на Вута Тодоровъ Даскаловъ: (Чете.) „Азъ бѣхъ на изборното мѣсто, видѣхъ когато литаковци дойдоха на двѣ групи, единитѣ по-напрѣдъ, а другитѣ по-послѣ, съ които дойдоха и войничитѣ, които останаха настрана; послѣ стана нѣщо гюрултия между литаковци и видѣхъ, че нѣкои махатъ съ рѣцѣ и викатъ войската, и азъ, който бѣхъ по-настрана, замахахъ и азъ да дойде войската, която, като пристигна, ги раздѣли на двѣ и всички гласоподаваха; а да е спиракъ кметътъ на с. Литаково или други, азъ не съмъ видѣлъ. Прѣдъ менъ и кмета, въ общинското управление, дѣто азъ бѣхъ тогава общински писаръ, дойде Лако Ценовъ Врачкинъ отъ с. Новачене и заяви, че Василъ Дойчиновъ му е далъ 60 ст. да гласоподава за кандидатитѣ Марковъ и Диловски“; (Н. Беневъ: Това го казахъ.) „за това се съставилъ актъ отъ

кмета, който го изпратилъ съ паритѣ на околийския началникъ, а когато сж давани или не, азъ не съмъ видѣлъ“ и т. п. (Н. Беневъ: Кой е подписалъ акта?)

Освѣтъ показанията на този свидѣтель, азъ мисли, че не сж авансирани и показанията на свидѣтели Тончо Нешовъ. (Н. Беневъ: Който е подписалъ акта?) Отъ тия, които сме викали, той казва: „Вълчо Марковъ казва, че въ неговата кръчма офицерътъ казвалъ, че и главитѣ да си ступатъ, пакъ Марковъ ще се избере“. — „Знамъ, че Лако Ценовъ на заранята донесе 3 или 3½ гроша прѣдъ дома на Василя Дойчиновъ, дѣто имаше много хора, и каза, че кметътъ, сжщиятъ Дойчиновъ, му ги далъ да гласоподава за Маркова, а той не приема“. Това сж показанията на свидѣтели Тончо Нешовъ.

По-нататъкъ имаме показанията на Найдена Лалинъ, който казва, че неговиятъ вуйчо и неговитѣ близки сж казвали, че сж вземали по 5 пакета тютюнъ, а така сжщо имаме и показанията на Ивана Пешовъ, който казва, че уйко му Павелъ Ивановъ му съобщилъ, че той взелъ 5 пакета тютюнъ. Слѣдъ това имаме показанията на Ивана Пешовъ, Александра Ивановъ, Ивана Драгановъ, Марка Петровъ и Ивана Минчовъ отъ с. Врачешъ, който установява по единъ най-положителенъ начинъ за подкупитѣ, които сж вършени въ тѣхното село. Така напр.: (Чете.) „Димитъръ Минчовъ отъ с. Врачешъ, по занятие кръчмаръ и търговецъ. На 17 февруарий т. г., въ деня на избора, когато ние се събирахме да заминаваме да гласоподаваме за въ Орхане за избираше народни прѣдставители, дойде въ кръчмата на Ивана Манчовъ жителътъ отъ с. Врачешъ Иванъ Драгановъ Пешинъ, който дойде заедно съ стопанина на кръчмата Иванъ Манчовъ, и заяви, че Илия Колевъ му билъ далъ 1 л. пари и единъ пакетъ тютюнъ, за да гласоподава за кандидатитѣ: Димитъръ Марковъ и Кръстю Миневъ; тогава Иванъ Манчовъ заяви на единъ полицейски стражаръ, на когото името не знамъ и който бѣше дошълъ да пази тишина, да не става скандалъ, и той, стражарътъ, му състави актъ, който и азъ подписахъ, и паритѣ и тютюня прибра стражарътъ. Когато Иванъ Драгановъ заяви това, азъ бѣхъ тамъ и чухъ; по кога сж му давани паритѣ и тютюня, не знамъ. Не знамъ на други избиратели да е давано тютюнъ и пари“ и т. п. И той потвърдява това обстоятелство.

Свидѣтельтъ Александъръ Ивановъ ни казва: (Чете.) „Азъ съмъ посоченъ за свидѣтель по подкупъ въ деня на избора, 17 февруарий т. г., обаче азъ не мога да кажа нищо, защото не знамъ. Азъ бѣхъ отишълъ него депъ да викамъ дѣда Иванъ Драгановъ Пешинъ да носи знамето на групата, съ която азъ щѣхъ да ида на избора, и го намѣрихъ прѣдъ вратника на къщата му и, като видѣхъ, че Иванъ Манчовъ бѣше тамъ, който е отъ лагера на противната партия, азъ не му казахъ нищо; тамъ съ тѣхъ бѣше и Димитъръ Воневъ или Димо и всички тръгнахме нагорѣ наредъ и азъ останахъ

на лѣвата страна, въ краи. Иванъ Манчовъ и дѣдо Иванъ говориха щѣщо; но какво — не чухъ, само видѣхъ, че дѣдо Иванъ клямаше глава одобрително и тогава Иванъ Манчовъ се обърна къмъ Димитра Воневъ и каза: слушай, че дѣдо Иванъ казва, че е земалъ пари и тютюнъ отъ нивъ, а когато Воневъ попита отъ кои, то той каза, че отъ Илия Колевъ, който е отъ партията на народняцитѣ и радославиститѣ. Воневъ е сега служакъ въ Софийския градски съвѣтъ, а жената му и дѣцата му сж тукъ отъ десетина години“ и т. п. Това сж показанията на Александра Ивановъ.

Послѣ, имаме показания, които сж още по-интересни въ това отношение, на Марка Петровъ отъ с. Врачешъ, който казва: (Чете.) „Единъ день, прѣди избора на 17 февруарий т. г., си отивахъ по работа и ме повика Езекия Петровъ, кръчмаръ, въ кръчмата си и въ присѣствието на съжителитѣ ми Вуко Стояновъ и Тоню Пѣевъ ми даде единъ левъ, за да отида да гласоподавамъ отъ тѣхна страна, които поддържатъ листата на Кръстю Диловски“. — Изповѣда, че нему лично сж дали и че той го взелъ. — „И азъ мога да приведа и други хора. Тоя левъ ми даде да давамъ кръчма на хората. Обѣща ми, че още ще ми дадатъ слѣдъ избора, но не ми дадохъ. Азъ ходихъ на избора и гласоподавахъ не съ тѣхъ и за тѣхъ. Дадениятъ ми левъ си остана у мене и досега“. (Смѣхъ въ лѣвицата.) Това сж показанията на Марка Петровъ.

Слѣдъ това има показанията на редъ други свидѣтели: Иванъ Манчовъ, а сжщо и Иванъ Драгановъ. Та, искамъ да кажа, колко се отнася до подкупитѣ, нѣма защо да се позоваваме само на показанията дадени отъ Ивана Драгановъ, който билъ на 105—110 години, и г. Беневъ много невѣрно и криво прѣдава неговитѣ показания, че паритѣ и тютюнятъ сж му били дадени въ такава смисълъ, че сж го викали за знаменосецъ. (С. Недевъ: Дали сж му го, защото е носилъ знамето всѣка година!) Моля Ви се, г-нъ Недевъ, този левъ му е даденъ въ навечерието на избора и той обясни, че му е даденъ отъ двѣ непознати лица отъ Орхане, които му давали и тютюнъ и когато той запиталъ, че не пуши, дали го на двѣтѣ му снахи. Вѣрно ли е това? (Н. Беневъ: Прочетѣте показанията на Ивана Драгановъ.) Добрѣ, ще ги прочета. (Чете.) „Въ прѣдвечерието на избора, т. е. на 16-й вечерътъ, дойде на дома ми съжителътъ ми Илия Колевъ съ още двѣ непознати лица. Тѣзи послѣднитѣ дадохъ на Илия Колевъ единъ левъ и единъ пакетъ тютюнъ, които той ми даде и ми каза, щото на сутринята да ида на кръчмата на Илия Йотовъ, да послъ знамето на тѣхнитѣ, обаче азъ не се съгласихъ сутринята да ида; а като дойде и Иванъ Манчовъ да ме вика, да ида съ него на избора, тогава Илия Колевъ, който бѣше дошълъ сжщо да ме вика, си понесъ лева и пакета тютюнъ, а Иванъ Манчовъ ме пита, давани ли ми сж пари и тютюнъ и азъ му казахъ, че ми сж давани; тогава той ми каза да ги не давамъ и пожела да види тютюня

(пакета) отъ коя фабрика е; азъ му го дадохъ и тогава видѣхъ, че е отъ фабриката на Диловски. Паритѣ и пакета тютюнъ взе Иванъ Манчовъ, а вмѣсто него ми дадохъ други пакетъ, а онзи и паритѣ какво стапаха, не знамъ. Когато ми дадохъ паритѣ и тютюня, въ дома бѣше братовата ми снаха и унукния. Азъ съмъ човѣкъ на 105—110 години и нѣма да лѣжа. Азъ за сѣщото бѣхъ виканъ и въ София. Диловски Кръстю познавамъ, а Димитра Марковъ не познавамъ, а прѣди избора не съмъ ги виждалъ, защото азъ съмъ си повече въ кѣра".

Това сѣ неговитѣ показания.

Н. Веневъ: Казалъ ли е нѣкъдѣ, че е подкупенъ да гласоподава за Маркова и Диловски? Не е ли казалъ, че го викали да носи байрака?

К. Диловски: Лична карта ималъ ли е?

Д. Вълчевъ: За насъ не важи дали е ималъ лична карта, а дали е взималъ тютюнъ и пари, за да отиде да гласоподава. Ако е нѣмалъ лична карта, нѣма да го допуснатъ да гласоподава.

Бѣше въпросъ, г-да народни прѣдставители, и по случката въ с. Калугерово по прѣмѣстването на бюрото и гласоподаването въ тенекеята. (Г. Кирковъ: Газени ли тенекеята?) Да. Когато се провѣряваше този изборъ въ анкетната комисиия и когато се прочете тази контестация, г. Марковъ, като че на смѣхъ, каза: „не ще да се намѣрятъ луди хора да повѣрватъ, че ще отидатъ нѣкои да гласоподаватъ въ тенекеята. Тамъ има сѣдии, тамъ има учители, тамъ има кметове и свѣтници и нѣма да допуснатъ такъвъ скандалъ". Обаче, това нѣма да откаже г. Веневъ, и въ туй отношение е билъ по-пъленъ въ доклада си, като е установилъ, че всички разпитани свидѣтели, защото за маловажната случка въ Калугерово взехме рѣшение, че нѣма сѣществено значение, та и не ходихме въ Калугерово, за да провѣряваме, и не искахме да разпитваме, но повикахме учителитѣ, повикахме свѣтниците, двамата кметове, застъпниците на едната и на другата партия и всички ни обясниха, че въ газева тенекия гласоподавали, защото нѣмалѣ кутия; казаха: разрѣзахме малко една тенекия и послѣ съ брадва я разсѣкохме. За мене не е важно това, г-да прѣдставители; може би да изпаднатъ и други бюра въ такова положение, когато нѣматъ кутия, нѣматъ приготвенъ съсѣдъ. За мене е по-важно друго обстоятелство, което не зная дали г. Веневъ е авансиралъ прѣдъ почитаемото Събрание, че слѣдъ свѣршването на гласоподаването, бюрото се е отмѣстило отъ гласоподавателното мѣсто въ една стая. (М. Такевъ: Каза го.) И не е важенъ толкозъ този фактъ самъ по себе си, колкото че двама отъ членоветѣ на бюрото, когато е ставало прѣброяването, врѣменно сѣ отсъствували отъ бюрото. (И. Пецовъ: Нѣкаква фалшификация станала ли е?) Така напр., Харалампи Крайчевъ, учителъ, когато го питахме да ни обясни защо се е прѣмѣстило бюрото отъ коридора въ стаята, той ни каза: не

мога да ви дамъ свѣдѣния, защото бѣше дошълъ братъ ми отъ Етрополе и отидохъ да го вида, а когато се върнахъ, заварихъ мракъ въ коридора, заварихъ единъ офицеръ и, когато отидохъ въ стаята при бюрото, стаята бѣше заключена и, слѣдъ като имъ обадохъ, че съмъ азъ, отвориха и ги намѣрихъ, че провѣряватъ. Вѣрно ли е това? (Н. Веневъ: Да, да, вѣрно е!) Слѣдъ това, когато питахме Петра Кириаковъ, кметътъ на селото, по това обстоятелство, защо се е прѣмѣстила урната, той ни каза: азъ не мога да ви дамъ свѣдѣния, азъ готвѣхъ на бюрото, защото тѣ бѣха на гости у мене... (Н. Веневъ: Че излѣзълъ да приготви ядене и пакъ се върналъ.) Азъ ще ви прочета показанията и на този свидѣтель. (Н. Веневъ: Когато се е прѣмѣстило бюрото, нѣмало го е тамъ, но отишълъ пакъ.) (Чете.) „Бѣхъ членъ на бюрото въ Калугеровската секция. Гласоподаването стана въ обыкновенни изборни кутии; но около часътъ 2—3 послѣ обѣдъ кутията, въ която се пуцаха избирателнитѣ карти, се напълни и, понеже нѣмаше друга, то се взе и приспособи едно празно газево тенеке, не отворено, и въ него се пукаха избирателнитѣ карти, които се провѣряваха съ другитѣ. Тенекеето не се запечатва, защото нѣмаше и какъ да му се поставятъ ключове. Слѣдъ свѣршване на гласоподаването прѣдседателятъ прѣдложи да се прѣмѣсти бюрото отъ коридора на училището въ една отъ ближнитѣ стаи; но защо стана това прѣмѣстване, не знамъ. Дали се е заключавала стаята, дѣто се прѣмѣсти бюрото, не мога да кажа, защото азъ едно врѣме“, (Т. Теодоровъ: „Едно врѣме“) „съ разрѣшение на прѣдседателя, напуцахъ бюрото, когато ставаше провѣрката на бюлетинитѣ и картитѣ, че ходихъ да приготвявамъ вечеря за членоветѣ отъ бюрото, които бѣха въ мене на гости, и се бавихъ около 1/2 часъ. Врѣмето тогава не бѣше студено, макаръ и да бѣше мѣсецъ февруарий. Когато се прѣнесоха кутии и маситѣ въ стаята, войницитѣ бѣха прѣдъ вратитѣ на училището, а когато бюрото остана въ стаята, тогава тѣ застапаха въ коридора прѣдъ стаята. Никакъвъ страхъ за нападение на бюрото нѣмаше, защото изборътъ цѣлия денъ бѣше много миренъ и тихъ; когато се прѣмѣстваше бюрото въ стаята, прѣдседателятъ каза, че може свѣщитѣ да не горятъ въ коридора и затова го прѣмѣства“. Вие сте обяснили, г-нѣ Веневъ, онзи денъ, когато сте докладвали, че е установено отъ показанията на свидѣтелитѣ...

Н. Веневъ: Моето мнѣние бѣше, че по онова врѣме е било студено, но нѣма казано въ протокола защо е прѣмѣстено бюрото.

Д. Вълчевъ: Азъ ви казвамъ пѣкъ, че всичкитѣ членове на бюрото, съ изключение на Петра Чолаковъ, който прѣдполагалъ, че могла да не гори лампата и че ще е студено, всички членове отричатъ това обстоятелство и казватъ, че по него врѣме

не е било студено, слѣдователно, никакви причини не е имало за прѣмѣшването на бюрото. Сега, дали е важенъ или не е важенъ, дали е съществено фактътъ, когато обсъждахме този фактъ, азъ ви казахъ и сега поддържамъ, че азъ се позовавамъ на чл. 99 отъ избирателния законъ, който казва: „мѣстено избирателната кутия отъ една маса на друга или отъ една стая въ друга е строго запрѣтено“. И менѣ ми се струва, че ако допуснемъ този принципъ, тогазъ начало, и ако подъ таквъ прѣдлогъ, защото казалъ прѣдседателятъ — не казватъ защо го казалъ, дали е имало нѣкакъвъ страхъ, напротивъ, когато запитахме членоветѣ на бюрото, да не сте се опасявали отъ нѣщо, казаха: „не“, защото изборътъ билъ станалъ при небивала тишина, какво оплакване, никаква намѣса, никаква прѣдизвикателство не е имало, какво заявление за нападение не е станало, слѣдователно, прѣмѣшването на бюрото е станало, безъ никаква законна причина, безъ никакъвъ законенъ поводъ, а пъкъ законътъ не знае никакъвъ законенъ поводъ за прѣмѣшването на бюрото отъ едно мѣсто на друго, — та ако допуснемъ да се прѣмѣства бюрото, мене ме е страхъ, че ако днесъ бюрото се мѣсти отъ единъ коридоръ въ другъ, утрѣ ще се прѣмѣсти отъ една къща въ друга съседна, като се прѣдполага, че това е съгласието на бюрото. Но законодателятъ е ималъ своитѣ съображения, когато е постановилъ това. Та, искамъ да кажа, щомъ това се доказва до очевидностъ на прѣмѣшването на бюрото; щомъ има показанията на нѣкои разпитани свидѣтели, които цитирахъ относително намѣсата на Мархалева, който е казалъ тѣзи думи: че нѣма да допусне да се избере другъ освѣнъ Марковъ и Диловски и главитѣ си да счупите; щомъ имамъ прѣдъ видъ, че минаването на войската за Орхание е станало не по редовния пътъ, и въ това врѣме, когато е трѣгнала войската, трѣгнала е и една група; щомъ имамъ прѣдъ видъ подкупитѣ по начинъ, който не може да се откаже отъ никого, — азъ и въ комисията, и тукъ останахъ на особено мнѣние и казвамъ, че изборътъ е опороченъ, за мене разбира се, и нѣма да вдигна рѣка за утвърдението му.

Когато се избираше анкетната комисия, г. Марковъ право или криво, но той по свои съображения казваше: „избавѣте ни отъ тѣзи врачанци въ анкетната комисия; когото щете другото отъ болшинството изберѣте, само тѣ да не бѣдатъ“. Попаднахъ и азъ да бѣда членъ на тази комисия. (Т. Теодоровъ: Случайно!) И се старахъ да бѣда колкото е възможно справедливъ. Даже направиха ми се извѣстни комплименти, понеже азъ пишехъ протоколитѣ, че съмъ могълъ да схвана всичко казано. И туй, което прѣдлагаха двамата анкетатори, не бѣше отблъснато отъ моя страна, и мисля, че въ този случай нѣма защо да се оплакватъ отъ начина на анкетирането на избора. Искамъ да кажа, че не е билъ основателенъ страхътъ, но въ всѣки случай какво да направя азъ, когато

фактитѣ говорятъ съвсѣмъ противното, факти, които сѣ записани въ протоколитѣ и запечатани съ подписитѣ на другитѣ анкетатори. При такова положение на работата, остава на васъ, ако искате, утвърдѣте избора, ако не искате, не го утвърждавайте, но въ всѣки случай менѣ ми се струва, че при тия данни едва ли би имало човѣкъ, който да вдигне рѣка за утвърдението на тоя изборъ.

Т. Теодоровъ: Застѣпници имало ли е когато се е оттеглило бюрото отъ коридора въ стаята?

Д. Вълчевъ: Имало е.

Т. Теодоровъ: Подписали ли сѣ протокола и съпротивили ли сѣ се на прѣстѣпленieto?

Д. Вълчевъ: Не сѣ.

М. Такевъ: Моля г. Вълчева да обясни слѣдующето обстоятелство. Той каза, че свидѣтелитѣ Димитъръ Миновъ, Марко Петровъ, Александъръ Ивановъ и пр. имъ казали, че нѣкой си Иванъ Драгановъ дошълъ и заявилъ, че нему му казали, че Илия Колевъ казалъ, че нему му дали пари; Александъръ Ивановъ казва, че той билъ у дѣдо Драгана, когато видѣлъ, че дошълъ нѣкой си Иванъ Манчовъ, нѣщо си пошушнали и, слѣдъ туй, дѣдо Драганъ казалъ, че Иванъ Манчовъ ми даде, взема и пр. Тукъ се разказватъ работи сѣ прѣзъ трета рѣка, както виждате. Иванъ Драгановъ като ви е казалъ, че Илия Колевъ му казалъ, че му дали пари, — попитахте ли Илия Колевъ дали е вѣрно, че е казалъ това на Ивана Драгановъ? Илия Колевъ не е питанъ, мисля, въ протокола. По-нататѣкъ пъкъ, Александъръ Ивановъ ви казалъ, че дѣдо Иванъ Драгановъ казалъ, че Иванъ Манчовъ му далъ; попитахте ли Ивана Манчовъ дали е далъ? Защото сѣ прѣзъ трета рѣка имате тия показания. Още едно. Тоя Иванъ Манчовъ, за когото и г. Беневъ разправя завчера, за когото и Вие днесъ казвате, отъ коя партия е? Питайте ли го?

Д. Вълчевъ: Не знамъ, по едно нѣщо има. Вие казвате, че показанията били прѣзъ трета рѣка. Ето какво казва свидѣтелятъ Марко Петровъ: „Единъ день, прѣди избора на 17 февруарий т. г., си отивахъ по работа, повика ме Езекия Петровъ, кръчмаръ, въ кръчмата си и въ присѣтствието на съжителитѣ ми Вуно Стойновъ и Таню Шѣвъ ми даде единъ левъ, за да отида да гласоподавамъ отъ тѣхна страна, които поддържатъ листата на Кръстю Диловски“ . . .

М. Такевъ: Това едно. Но азъ казвамъ за Димитра Миновъ, който казалъ, че Иванъ Драгановъ заявилъ, че Илия Колевъ му далъ пари. Искамъ да ми кажете дали сте питали Илия Колевъ, или не.

Д. Вълчевъ: Илия Колевъ отсъствуваше, ако се не лѣжа.

Н. Веневъ: Той не се пита, защото минава за водител на народняцитѣ.

Д. Вълчевъ: Искате ли да се вика?

Н. Веневъ: Не сме искали.

К. Досевъ: Отъ провѣрката констатирано ли е, че протоколътъ е подписанъ отъ застъпника на г. Балабанова?

Д. Вълчевъ: Азъ не ви докладвамъ избора; говоря ви какво е било по анкетата.

К. Досевъ: Като анкетирахте избора, не провѣрихте ли дали протоколътъ е прѣписанъ и подписанъ отъ застъпника на г. Балабанова безъ никаква забѣлжка?

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Това важи когато гѣма анкета.

М. Такевъ: Питайте ли прѣдседателя на бюрото кое го е накарало да прѣмѣсти кутията — отъ вѣнъ да влѣзатъ вѣтрѣ?

Д. Вълчевъ: Понеже ние констатирахме факта, дали е прѣмѣстена кутията, и понеже питахме болшинството на бюрото — прѣдседателя не питахме, толкова повече че той е назначенъ нѣдѣ на служба — мисля, въ Трънъ — и затова мислѣхме, че ще направимъ отчетение голѣмо, та като се съгласихме, че почти повечето отъ членовѣтъ на бюрото сж разпитани какъ е станало и защо е станало така, и като прочетохме показанията, мислѣхме, че сж установени тия факти. Длъженъ съмъ да ви кажа, че отъ никого не се прави заявление да се вика или да се откаже. Ние получихме друго заявление, за което забравихъ да ви кажа. Вѣше въпросъ, че г. Мархоловъ до дѣня на избора не се познавалъ съ г. Маркова и не се виждалъ съ него. Така поне декларираше г. Марковъ. Когато пристигнахме, получихме едно писмо съ подписа на нѣкого отъ Орхание, въ което се казва: „Четохъ въ дневницѣтъ, че г. Марковъ казалъ, че той не се познавалъ съ Мархолова. Ако желаете, да ви дамъ свидѣния кога е разговарялъ съ него и въ кой хотелъ“.

Я. Сакъжзовъ: Прѣди избора ли?

Д. Вълчевъ: Да, прѣди избора.

И. Пецовъ: Разпитахте ли този човѣкъ?

Д. Вълчевъ: Г-нъ Веневъ и г. Недевъ съ вшегласие не дадоха да се разпита.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Тѣй като никой не иска думата по провѣрката на Орханийския изборъ, ще положа на гласуване. Има двѣ прѣдложения... (Г-нъ Н. Веневъ иска думата.) Има думата г. Веневъ,

Н. Веневъ: (Отъ трибуната.) Завчера, г-да прѣдставители, като докладвахъ тоя изборъ, не ви четохъ показанията на никой свидѣтель, а ви съобщихъ нашето общо впечатление отъ разпита на всички свидѣтели. Сега г. Вълчевъ ме обвини, че нѣкои работи неправилно сж докладвани. Азъ съобщихъ нашето впечатление отъ единъ култъ показания на всички свидѣтели, и моето впечатление и впечатлението на моя другаръ досега е сжщото, което казахъ завчера. Най-напрѣдъ г. Вълчевъ ме обвини, че съмъ казалъ, че ние сме отишли въ с. Радотина да провѣримъ дали е станало сбиване на 17 февруарий или не. Не сме ходили, защото и въ протокола личи. Ние кждѣто ходихме, въ всѣко село правѣхме протоколъ. Отъ протокола личи, че не сме ходили въ Радотина, но за случката въ Радотина разпитахме нѣкои свидѣтели въ Литакowo. (Д. Вълчевъ: Ни единъ свидѣтель не сме разпитвали за Радотина. Кажете ми, кои свидѣтели сме разпитвали за Радотина?) Ще ви кажа. Доколкото си спомнямъ — и г. Вълчевъ ще се съгласи, — ние разпитахме въ Литакowo свидѣтели, които придружавали г. Балабанова на 11 февруарий въ Радотина, и тѣ казватъ: като отидохме въ Радотина, тамъ ни направиха слѣдующето. И въ показанията на свидѣтелитъ вие знаете, че е записано за гайдата и елпезетата. Нѣмамъ сега подъ номеръ показанията и кой е свидѣтельтъ, но ще си припомня. Разпитахме свидѣтелитъ, които казватъ, че като отишли съ г. Балабанова въ Радотина, посрѣщнала ги тѣла съ гайда, на която висѣли елпезета тютюнъ. Това ни казаха, записано е въ протокола, ще направя справка и ще ви посоча кой номеръ. Въ Радотина не ходихме, но въ Литакowo разпитахме свидѣтелитъ, които сж били съ Балабанова сжщия дѣнь и сж отишли въ Радотина. Въ Литакowo пропуснахъ да ви съобща, че е имало единъ вистрѣлъ, но нѣма ни единъ човѣкъ раненъ. За насъ бѣше важно да установимъ, че въ Литакowo е станало едно сблъскване, едно стучване на глави. И тримата анкетатори, ми се струва, че доднесъ бѣхме съгласни, че сблъскването на 11 февруарий въ Радотина и Литакowo не е въздѣйствиувало на избирателитѣ да отидатъ въ по-малко число, отколкото сж могли да отидатъ. И г. Вълчевъ бѣше на мнѣние, че това обстоятелство никакъ не опорочава избора. Напротивъ, всички се чудихме, какъ отъ 270 избиратели отъ Радотина сж могли да отидатъ 240 души — нѣщо, което рѣдко се случва въ България. Тѣй щото, това, което ви съобщихъ — на това мнѣние съмъ и сега.

За въздѣйствията пъкъ на г. Мархолова, въ дѣня на избора, азъ ви казахъ, че отъ разпитването на свидѣтелитъ нашето впечатление е, че не се установява Мархоловъ да е дѣйствиувалъ въ полза на г. Маркова, или да е дѣйствиувалъ въ вѣрѣда на г. Балабанова. Има дѣйствително свидѣтели — това е помощникъ-кметѣтъ и други лица, — които сж подписали контестацията и които сж се лица на кмета, които сж казали, че Мархоловъ казалъ на кмета:

„Не те пушамъ; главитѣ сте си чуили и пакъ нѣма да спечелите избора“, и допущаме това да го е казалъ. Но има друго обстоятелство, което се изтъква отъ г. Вълчева и отъ показанията на единъ свидѣтель, че Мархоловъ е казалъ не само „нѣма да спечелите избора“, ами и „нѣма да ви оставя да спечелите избора“. „Нѣма да спечелите избора“ е едно, а „нѣма да ви оставя да спечелите избора“ — това е друго. Да ви кажа защо на това изказване не дадохме вѣра. (Д. Вълчевъ: Ама имаше такова нѣщо казано.) Защото само въ една контестация е казана тази дума, но е прибавена съ друга рѣка и другъ почеркъ. Въ записката на помощникъ-кмета до околийския началникъ е казано същото, но е прибавено тона: „нѣма да ви оставимъ“ — пакъ съ друга рѣка и другъ почеркъ. Помощникъ-кметътъ, когото разпитвахме, и, ми се струва, и още единъ другъ свидѣтель, казаха ни: ние чухме че Мархоловъ казалъ: „нѣма да ви оставя да спечелите избора“; обаче, безспорно е, че когато Мархоловъ е говорилъ съ кмета, тамъ е имало 208 души избиратели, заедно съ групата на кмета, и 240 души избиратели противници. Въ всеки случай, баремъ 20 души хора е имало около Мархолова. И ние разпитвахме хората, които казватъ, че чули Мархоловъ да кажалъ на кмета: „главитѣ сте си чуили, но нѣма да спечелите избора“. Но само двама чули тѣзи думи: „нѣма да ви оставимъ да спечелите избора“. Е, г-да прѣдставители, ако единъ офицеръ говори съ високъ гласъ, за да го чуятъ 10—20 души, че „нѣма да ви оставимъ да спечелите избора“, какъ само 1-2 лица — помощникъ-кметътъ и друго лице — да го чуятъ, а другитѣ да не могатъ да го чуятъ?

Д. Вълчевъ: Онѣзи бѣха заключени въ изборния дворъ. Когато Мархоловъ е говорилъ, тѣ сж били отдалечени на нѣколко разкрача.

Н. Веневъ: А хората, които бѣха съ кмета? Хората, които казватъ, че чули, че Мархоловъ казвалъ, че „главитѣ сте си чуили“ защо не казватъ, че сж чули, че Мархоловъ е казалъ „нѣма да ви оставимъ да спечелите избора“? Не е ли подозрително това, и още като прибавимъ и това, че въ контестацията то е прибавено съ друга рѣка и другъ почеркъ, и въ записката сжщо на кмета? Отъ всичко това излиза, че това нѣщо не е вѣрно, че тая дума е скроена по-послѣ, че нито сж чули избирателитѣ, нито пъкъ Мархоловъ е казалъ подобно нѣщо. За насъ поне, двамата, не се установява, че Мархоловъ е казалъ подобно нѣщо, и не можемъ да вѣрваме, че единъ офицеръ е казалъ: „нѣма да ви оставимъ да спечелите избора“.

Забѣлѣжи ми се, че завчера съмъ казалъ, че по искането на бюрото Мархоловъ се е билъ намѣсилъ. Истина е, че околийскиятъ началникъ е искалъ да отиде войска въ Новачене и кандидатитѣ сж искали да иде войска въ Новачене, за-

щото една педѣля по-рано въ околността на двѣ села ставане сблъскване. Кой е повикалъ офицера прѣдъ вратитѣ на изборното мѣсто, за да не пусне кмета да влѣзе? Това обстоятелство не може да го знае нито единъ отъ избирателитѣ, защото нито хората, които придружаваха кмета, сж чули бюрото кога е разпоредило да дойде войска, нито хората на противната листа. Това може да го знае само бюрото, а то нищо не е писало по тоя въпросъ. Ние се основавахме сѣ на показанията на кмета, а пъкъ кметътъ не казва такова нѣщо.

Д. Вълчевъ: Не сме питали кмета.

М. Такевъ: Г-нъ Веневъ, защо не питяхте бюрото кой е викалъ войската и защо е викана?

Н. Веневъ: Нѣмахме никой отъ бюрото. Въ всеки случай, не се възбуди този въпросъ и този въпросъ не го считаме за важенъ, защото кметътъ отъ Литакowo на 19 февруарий, като излага на околийския началникъ защо не е можелъ да бѣде спечеленъ изборътъ, казва — не казва, че бюрото викало войската, а — че бюрото се било разпоредило, да раздѣли войската едната група отъ другата.

Д. Вълчевъ: Не е така! Когато първата половина е извикала: „войска, войска!“ войската пристигнала и тогава ги е раздѣлила.

Н. Веневъ: Въ тълпата се е чуло, едната половина викала: „войска, войска!“ и тя дошла и кметътъ въ записката си казва, че прѣдседателътъ се е разпоредилъ да раздѣли едната тълпа отъ другата. Ще каже, че войската не е дошла безъ знанието на прѣдседателя.

С. Савовъ: Имало . . .

Д. Вълчевъ: Бюрото ли е викало войска? Въ протокола нѣма нищо казано.

Н. Веневъ: Въ протокола на бюрото нѣма нищо казано, но азъ ви казвамъ туй, което намирамъ азъ. Намирамъ го въ записката на кмета, че бюрото се разпоредило да се раздѣлятъ двѣтѣ групи. Ако бюрото, ако прѣдседателътъ бѣше противъ явяването на войската, ако тѣ не бѣха ги викали, нѣмаше да се разпорежда войската да раздѣли едната група отъ другата. Фактътъ, че бюрото се е разпоредило войската да раздѣли групитѣ една отъ друга, за мене е доказателство, че бюрото е било съгласно и се е разпоредило за повикването на войската. Въ всеки случай явяването на войската не е попрѣчило нито на единъ избирателъ да пусне гласа си. Напротивъ, осигурила е свободата на всички избиратели да гласоподаватъ по редъ и единъ по единъ. Когато разпитвахме единитѣ и другитѣ свидѣтели, всички признаха, че не се е върналъ нито единъ избирателъ, безъ да гласопо-

дава. Ако има нѣщо нередовно, че въ протокола не е записано, да се вика войската, ако може да служи това обстоятелство за касиране на избора — касирайте го.

Казватъ, че кжсани били бюлетинитѣ. Г-нѣ Дамянъ Вълчевъ ви прочете показанията на този свидѣтель. Но ние питахме купъ свидѣтели и нито единъ другъ свидѣтель не дойде да потвърди това обстоятелство. Можемъ ли на показанията на единъ свидѣтель за работа, която се върши на публично мѣсто, дѣто присѣствуватъ други свидѣтели, ако единъ, казвамъ, каже, че кжсаха бюлетини, а други 100 души присѣствували тамъ казватъ: такова нѣщо не сме видѣли — може ли да повѣрваме, че сж кжсани бюлетинитѣ? Има ли оплакване отъ единъ избирателъ, че бюлетината му е скжсана, има ли такова оплакване въ контестацията? Нѣма никакво оплакване за това. Какъ искате на това обстоятелство да дадемъ важностъ и да считаме, че е опороченъ този изборъ?

Казва г. Вълчевъ, че когато съмъ докладвалъ за 60-тѣ стотинки, съмъ казалъ, че не се е установило това обстоятелство, че сж дадени на едно лице, за да гласоподава за Маркова, а сега се четатъ показания, че се установило това. Трѣбва да имаме прѣдъ видъ, какви свидѣтели сме разпитвали и кои сж дали това показание. Разпитахме свидѣтель, който чувалъ отъ Ивана Драгановъ, че Иванъ Драгановъ му казалъ, че дохождали и му дали 1 л. Разпитахме свидѣтели, който казва това, разпитахме, ако щете, и кмета, комуто било казано това, и купъ други свидѣтели, прѣдъ които Иванъ Драгановъ казалъ, че билъ получилъ 1 л., обаче нѣма свидѣтели, които да сж присѣствували, когато този левъ е даденъ на Драганова, и когато му е казалъ този, който му го е далъ: давамъ ти 1 л., за да гласоподавашъ за Маркова и Диловски. Такива показания нѣмаме. Имаме показания на Ивана Драгановъ, който е взелъ единъ левъ и единъ пакетъ тютюнъ, който се похвалилъ на 5—6 души. (Д. Вълчевъ: А Марко Петковъ?) Иванъ Драгановъ самъ казва защо сж му прѣдлагали тия пари. Иванъ Драгановъ е послѣдниятъ свидѣтель разпитанъ, който казва: прѣдложиха ми на другия денъ да нося знамето и съ мене се подбиваха. (Д. Вълчевъ: Има свидѣтель Марко Петковъ, че той е взелъ и за други да донесе . . .) Кой го е видѣлъ? (Д. Вълчевъ: Лично му били дадени.) Може да каже, че е взелъ, но кой го е видѣлъ? Той, както чухте, казва, че е взелъ 1 л., обаче не гласоподавалъ за Маркова, не отишълъ за хората на Маркова. Този левъ има ли значение? Ами ще намѣрите всѣкога единъ избирателъ, който, като изгуби групата му, да каже: „азъ взехъ единъ левъ“. Той е приятелъ на Балабанова. Той не е гласоподавалъ за Маркова. Подкуптъ на 1 л. не е повлиялъ на избора. Ако е имало подкупъ, ако е имало прѣстѣпление, то може да бѣде прѣслѣдвано и наказано споредъ наказателния законъ, но то не е опорочило избора. Такъвъ подкупенъ избирателъ не е гласоподавалъ за

Маркова, той самъ казва: „азъ не гласоподавахъ за Маркова, а противъ него“. (Х. Камбуровъ: Важно е, че е взелъ пари.) Такива свидѣтели ще намѣрите всѣкога. И г. Марковъ, когато ще дава пари, нѣма да даде само 1 л. въ едно село.

Колкото се отнася до пуцането бюлетинитѣ въ газева тенекия и прѣнасянето на бюрото отъ едно мѣсто на друго, въ друга стая, за това обстоятелство азъ ви казахъ завчера какъ е било. Ще ви прочета показанията на застѣпника на г. Балабанова, който застѣпникъ е присѣствувалъ отначало и докрай на избора, който е подписалъ протокола безъ никаква забѣлѣжка. (С. Савовъ: Вие докладвате като анкеторъ ли, или защищавате избора на г. Маркова?) Защищавамъ мнѣнието на комисията, мнѣнието на анкеторитѣ. Застѣпникътъ Петъръ Марковъ отъ с. Калугерово... (Чете.) „Вѣхъ застѣпникъ на кандидатната листа на Балабанова. Освѣнъ двѣтѣ избирателни урни се донесе послѣ обѣдъ, около 4 ч., една тенекиена кутия и се приспособи на мѣсто изборна кутия, понеже кутията, въ която се пуцаха личнитѣ карти, се бѣше напълнила. Газевата тенекия не бѣше отворена, а бѣше затворена и не се запечати. Слѣдъ свършване на гласоподаването, по разпореждане на прѣдседателя на бюрото, кутитѣ и маситѣ, а съ това и бюрото, се прѣмѣстиха въ съседната стая до коридора въ сѣщото училище; но защо — не знамъ. Изборътъ стана мирно и тихо. При прѣмѣстването на бюрото отъ коридора въ стаята, прѣдседателътъ вика войската и тя пази до свършване провѣрката и съставяне на протокола“. Това е показанието на застѣпника на г. Балабанова. Тая е цѣлата истина. Защо сж прѣмѣстили бюрото отъ коридора въ съседната стая, нѣма го най-напрѣдъ казано въ протокола. Единъ казва: защото бѣше малко студено, други — защото лампитѣ можеше да угаснатъ, но въ протокола го нѣма. Застѣпникитѣ не сж се противили, тѣ не сж намирали нищо нередовно въ това и сж подписали протокола безъ никаква забѣлѣжка. (Ю. Теодоровъ: Гасене на свѣщи нѣщо поменахте?) Не е имало такова нѣщо. Страхували се да се не угасятъ свѣтитѣ.

Г-нѣ Вълчевъ ни упрекна, че не сме се съгласили да провѣримъ едно писмо отправено до г. Вълчева, което той получилъ въ Орхание. Въ надвечеристото, когато свършихме провѣрката, г. Вълчевъ получи единъ пакетъ: До г. Дамяна Вълчевъ, въ Орхание. (Д. Вълчевъ: Не е вѣрно: „До анкетора Дамянъ Вълчевъ.“) Пликътъ бѣше „До г. Дамяна Вълчевъ.“ (Д. Вълчевъ: „Членъ отъ анкетната комисия.“) Вжтрѣ се намѣри едно заявление до анкетната комисия и сутринята, когато ще трѣгваме, г. Вълчевъ ни показва това заявление и каза: „не бива ли да го провѣримъ“? То бѣше много късно. (Д. Вълчевъ: А сутринята, прѣди да трѣгнемъ, разпитахме?) Азъ мисля, казахъ, че анкетната комисия нѣма право да отива и провѣрва обстоятелства, които не сж изложени въ контестацията, за които

не е натоварена и които не бѣха съобщени въ Народното Сѣбрание по-рано. Ако допуснемъ, че можехме да получаваме заявления да разпитваме за работи, които Марковъ е билъ правилъ или които Балабановъ е правилъ, щѣхме да отидемъ много далечъ, щѣхме да получимъ заявления, може би, и за спиртъ, щѣхме да получимъ заявления и за други подкупи, но ние не бѣхме натоварени съ тѣзи работи. Ние бѣхме натоварени извѣстни конкретни случаи да провѣримъ и тѣзи конкретни случаи ние считаме, че ги провѣрихме, безъ да вземемъ въ внимание заявленията на едни или други. И мисля, че и г. Вълчевъ тогава бѣше съгласенъ съ този възгледъ, че ако се впуснемъ да провѣряваме получаванитѣ заявления, ще отидемъ много далечъ. И затова това заявление не го провѣрихме. За да допълня доклада, г-да народни прѣдставители, ще ви съобща, че колкото се отнася за подкупитѣ, за тия подкупи сж съставени актове отъ кметове и единъ актъ — отъ единъ стражаръ и сж изпратени на прокурора още тогавъ. Асж тѣзи актове не сж съобщени въ Народното Сѣбрание даже отъ нѣкои контестатори. Тѣ сж дошли въ дѣлото въ прѣписъ, не знамъ какъ — отгоръ сж дошли. (С. Савовъ: Има ги въ контестацията!) Нѣма ги. Тѣзи актове не сж приложени въ контестацията и не се знае какъ сж дошли тукъ.

Като свършихме провѣрката и се върнахме тукъ, ние счетохме за нужно да пишемъ на прокурора едно писмо, съ което питахме да ни съобщи писмено, въ какво положение се намиратъ дѣлата по тѣзи актове: има ли установени улики за виновността на лицата, които се обвиняватъ, и какво стана съ тѣзи дѣла. Прокурорътъ съ едно официално писмо ни отговори, че тѣзи дѣла не сж свършени още и „не мога да кажа има ли улики или не, защото, макаръ слѣдователъ да е отишълъ на мѣстото и разпиталъ много свидѣтели, обаче имало свидѣтели, които отсъствували въ странство“, та не е могълъ да ги разпита и затова той не може да каже има ли виновни или не. Тѣй щото, съдебната властъ не е установила нищо по този въпросъ досега. Тия сж допълнителнитѣ свидѣния, които счетохъ за нужно да дамъ и по които ние, двамата анкетори, мислимъ, че изборътъ е правилъ и трѣбва да се утвърди.

Т. Теодоровъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Провѣрката на изборитѣ, за жалостъ, у насъ отъ искони и досега отнемала е твърдѣ голѣма частъ отъ нашето драгоцѣнно врѣме и може да се каже безъ прѣувеличение, че тази провѣрка, която е ставала досега, никога или поне въ повечето случаи не е била извършвана тѣй добросъвѣстно, тѣй съвѣстно, както това се налага отъ високитѣ мандати, които ние тукъ заемаме. И ако българскиятъ народъ вземѣше примѣри отъ нашето поведение тукъ, когато провѣрявахме изборитѣ и въ тази сесия и въ миналата сесия, трѣбва съ горестъ на сърдцето да признаемъ, че то щѣше да

вземе единъ лошъ примѣръ отъ насъ. Ние, народнитѣ избраници, когато се касае да провѣримъ нашитѣ мандати, разтѣгаме съвѣстѣта си по единъ непозволителъ начинъ, което никога не бихме направили въ частнитѣ си дѣла, по начинъ, отъ който ние бихме се срамували, ако индивидуално всѣки отъ насъ би билъ запитанъ да мотивира нашитѣ дѣйствиа. Азъ се страхувамъ, г-да народни прѣдставители, че отъ начина, по който се започна провѣрката на този изборъ въ миналата сесия, отъ начина, по който се започна докладътъ му въ тази сесия, че ние рискуваме да извършимъ една голѣма несправедливостъ, една голѣма неправда, като го признаемъ за изборъ опороченъ и като го касираме. Струва ми се, че по всичко онова, което стана въ извъредната сесия, по всичко онова, което става и въ тази сесия до този моментъ, ние клонимъ къмъ тази опасностъ. И азъ вземамъ думата тукъ, не за да обяснявамъ единъ въпросъ, който не е ясенъ. Въпросътъ е за мене и за васъ свършено ясенъ. Нищо нѣма по-ясно, по-доказано, по-очевидно отъ фактитѣ на този изборъ. При сѣ това, азъ ще взема и сега думата, както я вземахъ и въ извъредната сесия, за да изгълъна дълга си и да сменя отговорността отъ моята съвѣсть за онова рѣшение, което, може би, ще послѣдва.

И въ миналата сесия, г-да народни прѣдставители, и въ сегашната най-яркиятъ, най-краснорѣчивиятъ прѣдставителъ на онова течение въ Народното Сѣбрание, което иска този изборъ да се касира като опороченъ, се прѣдставлява отъ г. Дамия Вълчевъ. Тогавъ той говори по избора, че трѣбва да се касира, и даде си миѣнието и мотивитѣ... (Д. Вълчевъ: За анкетиране.) За анкета ли бѣхте? (Д. Вълчевъ: Кой говори сега на приюмца, г-нъ Теодоровъ?) Азъ мисля, че г. Вълчевъ не трѣбваше да се гуди въ тази анкетна комисиия по съображения, които още тогава се изказаха отъ г. Маркова, който молѣше да се назначи кой да е членъ отъ болшинството, по не, както той се изрази, врачцатъ, по причина че г. Марковъ мислѣше, че Врачанскитѣ народни прѣдставители, които се намѣрватъ въ родствени отношения съ кандидатина на правителствената партия, г. Балабановъ... (Д. Вълчевъ: Въ никакви!) Ваджанади сж, мисля, нѣкои отъ тѣхъ. (Д. Вълчевъ: Кой?) Не Вие, Вашиятъ съдружникъ Статковъ. И отъ тамъ, по близкитѣ отношения що има съ тия Врачански прѣдставители, може би не ще бждете свършено безпристрастни въ оня докладъ, който ще дадатъ въ Народното Сѣбрание. Трѣбваше днеска да изслушаме г. Вълчева, да чуемъ неговото миѣние, какъ той, нека ми позволи изражението, тогавъ, натергваше фактитѣ въ полза на своето миѣние, за да се убѣдимъ, че страхътъ на г. Маркова е билъ свършено основателъ и че г. Вълчевъ, при всичко че искаше въ рѣчѣта си да си даде титула на безпристрастенъ и чутъ ли не да прѣдизвика нашитѣ благодарности, че билъ безпристрастенъ, съ аргумента си, съ миѣнието си, което изказа, до-

каза, че е явно пристрастен човѣкъ по този изборъ. (Отъ дѣсницата: А а а!)

Д. Вълчевъ: А обратното мнѣние!

Т. Теодоровъ: Г-нъ Дамянъ Вълчевъ — ще захваща отъ неговата аргументация една по една, всичкитѣ му точки, — първо, каза: изборътъ е опороченъ, защото скандалътъ, който станалъ на 11 февруарий тази година въ с. Литаково и въ с. Радотина, въ тия двѣ села, въ особеностъ скандалътъ въ с. Радотина е повлиялъ до такава степенъ върху избирателитѣ, че тѣ не сж били свободни да отидатъ да упражнятъ избирателното си право, на 17 февруарий не могли да се явятъ въ избора, а такъвъ единъ недостатѣкъ опорочвалъ избора.

Д. Вълчевъ: Противното казахъ азъ. Криво сте ме разбрали въ това отношение.

Т. Теодоровъ: Ами Вие влѣзохте въ прѣрекание съ г. Бенева по този въпросъ. Въ комисията, въ врѣме на анкетата, Вие сте казали, какво не даватъ голѣмо значение на тоя скандалъ...

Д. Вълчевъ: Азъ казахъ: не давамъ особено значение, както и сега поддържамъ лично сжщото мнѣние.

Т. Теодоровъ: Не „особено“, а давате нѣкакво.

Д. Вълчевъ: До извѣстна степенъ.

Т. Теодоровъ: Азъ ще Ви докажа, че не трѣбва да му давате никакво значение, (Отъ дѣсницата: А а а! — Смѣхъ.) както не му даватъ никакво значение вашитѣ колеги отъ анкетната комисия, които казватъ, че въ тѣхно присѣствие сте се съгласили, че тия инциденти не могатъ да дадатъ никакво основание за касирането на избора. И дѣйствително, г-да, нека видимъ, какво се е случило на 11 февруарий. Ние говорихме много въ извънредната сесия и, за жалостъ, сме длѣжни да говоримъ днесъ по това изново поне за онѣзи наши другари, които сж дошли сега въ Камарата. На 11 февруарий, значи 6 или 7 дена прѣди избора, въ тия двѣ села е минала една процесия, единъ кортежъ на Тодора Балабановъ, кандидатъ отъ правителствената страна, кортежъ, състоящъ отъ 50—60 души най-малко. (Е. Начевъ: 200 души.) Въ контестацията се казваше даже, че сж 200 души. Вѣрно. Азъ забравихъ това. Азъ ги гудихъ сега 50, защото така ми е останало въ ума. Тази кавалкада отивала да прави изборни агитации. Но най-напрѣдъ, г-да народни прѣдставители, когато единъ кандидатъ трѣгне съ такъвъ салтанатъ, съ конница и съ агитатори на брой 200 души, както е казано въ контестацията — не ние казваме това, а онѣзи хора, които искатъ касирането на избора, значи, приятели и съмишленици на г. Вълчева го казватъ, — той самъ съ това свое дѣйствие прави

една демонстрация, прави единъ актъ, който има за задача не да убѣждава избирателитѣ, че той ще зашпицава интереситѣ имъ най-добрѣ, но прави единъ актъ на заплашване, на интимидиране, на морално влияние, ако щете, върху избирателитѣ; той иска да имъ покаже отъ село на село своята сила, иска да покаже, че той има конница, че той има 200 хора готови да отидатъ съ него на избирателното мѣсто. (И. Гърковъ: Не е вземалъ Мархолова.) Защото онази лоялна агитация, която ние трѣбва да правимъ, когато отиваме да искаме да ни избератъ хората за народни прѣдставители, не трѣбва да се отличава съ многочислеността на тайфата, която ние ще водимъ подиръ себе си и която винаги въ подобни случаи ще вземе, повече или по-малко, характеръ на шайка, а трѣбва да гледаме съ цѣнността, съ убѣдителността на аргументитѣ си да привлѣчемъ на наша страна избирателитѣ. Съгласѣте се, г-да, че г. Балабановъ, като е вземалъ въ срѣдата си конница — (Д. Вълчевъ: И артилерия!) и артилерия, ако щете, (Смѣхъ въ дѣсницата.) — и други агитатори въ кола, да трѣгне да увѣщава избирателитѣ, самъ е извършилъ едно нелоялно дѣйствие. И ако вие трѣбваше да си зададете въпроса, кой е искалъ да заплашва избирателитѣ, щото да се боятъ да отидатъ слѣдующата недѣля на избора, трѣбва да отговорите съвѣстно, че този, който е искалъ да заплашва избирателитѣ, е билъ г. Балабановъ.

Н. Шивачевъ: Само че той не е подсѣдимъ, за да го сѣдите.

Т. Теодоровъ: Не е въпросъ за подсѣдими.

Л. Дуковъ: Вие знаете, че когато се разисква този въпросъ, казахте, че съ 15 талиги ходили; 15 талиги по четири хора пакъ не могатъ да вкаратъ всичкитѣ тѣзи хора.

Прѣдседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Г-нъ Дуковъ, нѣмате думата.

Т. Теодоровъ: Тогава ще видимъ контестацията какво казва. Но азъ ще пощада врѣмето на Народното Събрание, да не чета контестацията, и ще се съглася съ г. Лазара Дуковъ, че сж били само 15 талиги. Той каза, че по четири души въ талига...

Л. Дуковъ: Вие го казахте въ рѣчта си, когато се провѣряваше изборътъ.

Т. Теодоровъ: Въ такъвъ случай ще бѣдатъ само 60 души въ талигитѣ. Но имало е и кавалерия башка, всадници, гудѣте и тѣхъ 40, ставатъ 100. Тукъ не е работа за числото. Признавамъ му правото да ходи съ двама, трима другари, съ 10 другари, съ 20 другари, както ходятъ всички, но да трѣгне съ 100, съ 150 души, съ 15 талиги — че какво прѣнася, спиртъ или жито разнася, за да има нужда отъ 15 талиги? (Е. Начевъ: Спиртъ.)

Впрочемъ, нали искате, нека прочетемъ въ конте-
стацията. Ето какво казва контестацията, г-нъ Ду-
ковъ: „Много отъ насъ, които сме подписали на-
стоящето, когато да посѣтимъ на 11 текущи фе-
вруарий селото Радотина, идеяки отъ с. Рашково
съ кандидатитѣ си, г. г. Тодоръ Балабановъ и Нако
Диковъ, и съ още много други другари отъ
различни села — цѣлиятъ кортежъ бѣ отъ около
15 кола, а съ коне бѣха отъ около 50 души, — тамъ
противникитѣ ни, поддържатели на Маркова и Ди-
ловски, ето що извършиха: изкарали бѣха“ и пр.
Значи, ние трѣбва да приемемъ тукъ, че най-мал-
кото число, ако гудимъ по 4 души въ кола, тѣ сж
60 души, и на коне 50 души — ставатъ всичко
110 души, значи, 110 души сж били, които сж кон-
воирали г. Балабанова и сж вървѣли отъ село на
село, отъ Литавково въ Рашково и отъ Рашково въ
Радотина. И вие казвате, че това е законна аги-
тация, че това не е заплашване на избирателитѣ,
и че това не е могло да влияе върху избирателитѣ
на противната страна, да се стреснатъ, да се упла-
шатъ и да кажатъ: не ни трѣбва да отиваме на
изборъ; а ги виждете, тѣзи ще да ни биятъ, тѣ мо-
гатъ да ни направятъ това и онова. А какво каз-
вате вие? Г-нъ Шивачевъ казва, че г. Балабановъ
не е обвиняемъ. Азъ не искамъ да го обвинявамъ,
и ще приема, че неговото дѣйствиe е лоялно, но
вие, които виждате сламка въ противникитѣ си,
можете ли да зажузите прѣдъ гредата въ очитѣ
на вашитѣ кандидати? И какво искате да кажете?
Какво сж направили противникитѣ, като твърдите,
че сж повлияли на избирателитѣ? Какво сж направи-
ли? Нека да четемъ самата контестация, а не
да слушаме г. Дамяна Вълчевъ, който не може да
знае повече отъ тѣхъ, контестаторитѣ. (С. Савовъ:
Защо избрахте анкетна комисия?) Азъ оставамъ
анкетата. Излѣзли били съ една гайда, на която
имало едно елпезе тютюнъ. (Д. Вълчевъ: Можете
ли да знаете повече отъ тѣзи, които контестиратъ?)
Вие виждате, че азъ приемамъ контестацията, както
е. — Излѣзли съ една гайда, на която висѣло едно
елпезе тютюнъ; вслѣдствие на туй, излизатъ много
приятели на г. Маркова и на г. Диловски, и ста-
нало едно сблъскване, въ което — забѣлѣжете това
добрѣ — сами контестаторитѣ казватъ, че мнозина
отъ страната на Марковитѣ хора били бити и имало
два избити жбѣ на одного — и азъ видѣхъ единъ
отъ избирателитѣ на г. Маркова съ избити жбѣ, —
а отъ кортежа на г. Балабанова нѣма нито единъ,
който да е ударенъ. (Д. Вълчевъ: Малко имало —
кръвчица.) Казваше се отъ нѣкои тукъ, че г. Ба-
лабановъ билъ получилъ нѣкаква драскотина.
Не е чудно, като сж се били едни други, и
той да е получилъ въ тази блѣсканица нѣкоя
драскотина. (Г. Кирковъ: Кой е далъ сигнала?)
Който е прѣдизвикалъ. (Г. Кирковъ: Елпезето!
— Смѣхъ.) Елпезето съ гайдата, то ли е, което ги
е уплашило? Азъ ще ви прочета по-нататѣкъ конте-
стацията, за да видимъ какво е: (Чете) „Тамъ про-
тивникитѣ ни, поддържатели на Димитра Марковъ и

Диловски, ето какво извършиха“ — контестацията
описва какво сж извършили: — „изкарали бѣха едно
множество начело съ тамоннитѣ свещеници Георги
и Ангеловъ и Цвѣтко Алексиевъ и кмета Коцо
Диловъ. Прѣдъ тѣхъ и тѣкмо сръбцу насъ, като
стигнахме, бѣха изкарали двама гайдари и тѣпани;
на ручалата на гайдитѣ имаше увисени (закачени)
книги, които по формата си и боята си караха всѣ-
кого да каже, че сж листовѣ тютюнъ — елпезета.
Още не достигнали до тѣхъ и единъ отъ тѣхнитѣ
поддържници се спусна върху одного отъ гайда-
ритѣ“. Сега това е странно. Отъ кого? Отъ при-
върженицитѣ на Маркова да се спуснатъ върху
приятелитѣ на Маркова, гайдаритѣ, за да взематъ
елпезето! Това не е вѣрно, но така искатъ да из-
каратъ работата контестаторитѣ. Тѣ сж мислили, че
ние, народнитѣ прѣдставители, избранитѣ да върз-
ваме и развързваме скѣбинитѣ на България, сме
по-прости отъ тѣхъ, та ще имъ повѣрваме, че при
тия условия отъ Марковитѣ хора сж се спуснали
да биятъ своитѣ хора. (Г. Кирковъ: Да си биятъ
гайдари. — Смѣхъ.) Да, да си биятъ гайдаритѣ.
„... взе отъ ржцѣтѣ му гайдата, удари го съ
нея“ — а знае се, че гайдата е мекъ прѣдметъ и
не може да направи никаква рана; — „вслѣдствие
на тая папарма стана изкуствено сбиване“ — има,
споредъ контестатора, естествено и изкуствено сбива-
ване (Смѣхъ отъ лѣвицата). — „между тѣхъ, безъ,
обаче, да се намѣси единъ отъ насъ, което въ ре-
зультатъ, както се научихме отъ послѣ“ — тогавъ
тѣ не видѣли. И тѣй, кавалкадата, кортежътъ отъ
60 души съ кола и 50 души кавалерия стоятъ, —
„дало, дѣбъ пробити глави и то на кого? За голѣмо
чудо, на кмета Коцо Диловъ и брата му Цеко.“
Отишла кавалкадата тамъ, а тѣзи излѣзли, единъ
отъ тѣхъ се спуска върху тѣхния гайдаръ да му
вземе гайдата, ударилъ го, станало сбиване и, за
голѣмо чудо, счунилъ му главата, счунилъ главата
на кмета Коцо Диловъ и на неговия братъ Цеко,
значи, на Марковитѣ приятели, а отъ тѣхна страна,
отъ кортежа, отъ приятелитѣ на г. Балабанова нѣма
нито единъ ударенъ, нито единъ не се намѣсилъ!
... „Върху насъ пѣкъ камъни, приготвени по-рапо,
валѣха като градъ. Ударени бѣха нѣколко души
отъ насъ, между които и тия: Коцо Петровъ, Ка-
менъ Петровъ, Гано Коцовъ, Д. Коцовъ и Петко
Каменовъ.“ Сега азъ се чудя, защо е билъ върху
тѣхъ тоя градъ отъ камъни! Ако тѣ сж си стояли
и въ нищо не се намѣсили, ако ония сж искали да
си биятъ гайдари и кмета, били го, — защо съ
камъни ще хвърлятъ върху тѣзи, Балабановитѣ
хора? Г-да народни прѣдставители! Такава конте-
стация поредъчни хора не я четатъ и не я изва-
ждатъ прѣдъ Народното Събрание, а я погрѣбватъ
още когато я чуятъ. Това не е достоѣно за насъ;
ние не можемъ сериозно да дискутираме върху та-
кава контестация, безъ да умалимъ своето собствено
достоѣнство на хора и народни прѣдставители. Тѣй
азъ разбирамъ нашето положение, като народни
прѣдставители, ако ние мислимъ да вършимъ тукъ

работа, а не да играемъ на орѣхи, да не кажа друго. . . „Тая изкуствена и съ мистериозна цѣль гюрултия докара насъ и нашитѣ съчувственици отъ Радотина въ паника. Ние се оттеглихме въ безпоредѣкъ“ — по-напрѣдъ сж вѣрвѣли съ чалѣмъ, съ поредѣкъ, а сега въ безпоредѣкъ! (Смѣхъ отъ крайната лѣвица. — С. Савовъ: Демекъ дезертирали!) „Г-нъ кметътъ какво направи? Вѣоръжава съ кринки и боеви патрони селскитѣ служаци и други още и обкръжава кѣщата на съчувственицитѣ ни Каменъ Петровъ, Саво Марковъ и др., които държали обсадени цѣла нощъ. Тая паника даде това за резултатъ, че отъ нашитѣ съчувственици, които сж 120 души, да гласоподаватъ за нашата листа само 37. (Отъ 120 души е подписана бламацията на кметството и всички сж наши привърженици.“ — Отъ тамъ вадимъ заключение колко сж били тѣхнитѣ привърженици. — „Слѣдъ като така сж били тероризирани и заплашвани, не сж посмѣяли да се явятъ на изборното мѣсто, нѣкои бѣха завлѣчени въ противната група, а на други промѣниха бюлетинитѣ вжтрѣ въ изборното мѣсто. За да държатъ въ страхъ избирателитѣ докрай, поименованитѣ двама свещеници, богаташитѣ Кюцо Петковъ, на които по кефа и волята всичко става въ селото, научиха кмета да се крие, да не прѣдава управлението и постоянно били готови съ хората си, съ орѣжии да се съпротивляватъ“ и пр. Анкетата нищо подобно не е установила, нито г. Вълчевъ, който отъ мухата обича да прави слонъ, не каза нищо подобно, което се описва тукъ. Но което е най-важното, което е по-краспорѣчиво отъ тази контестация и отъ краспорѣчието на г. Вълчева и отъ говорепето на г. Бенева, то е безспорниятъ фактъ, че отъ 270 души сж гласоподавали 240 отъ това село. И какво ми пѣятъ тукъ контестаторитѣ, че сж се били изплашили, та не могли да отидатъ да гласоподаватъ! Ама имали 120 души привърженици. По гласоподаването на селскитѣ общини заключавамъ, че туй нѣщо, което казватъ, не е могло да бѣде. (Н. Беневъ: Отъ 289 избиратели, а не 270, гласоподавали сж 240.) Добрѣ, азъ напѣрѣдъ чухъ отъ васъ 270, заради туй взехъ това число. Тѣзи данни не ги изважда г. Недевски, не ги изважда г. Беневъ, нито може да ги изопачи г. Дамянъ Вълчевъ; тѣ сж взети отъ списѣцитѣ на гласоподавалитѣ избиратели и отъ избирателнитѣ карти, които сжпествуватъ тамъ въ кутията. Ако отъ 289 души избиратели въ едно село гласоподаватъ 240 — това прави 83%; ако бѣха 270, прави 90% — азъ тѣй смѣтката бѣхъ направилъ, нека е 83%, — питамъ ви азъ: този процентъ 83, който заради насъ, когато се правятъ заеми, изглежда като нѣщо много идеална цифра, която не можемъ да я достигнемъ, дѣ се е достигнала, при гласоподаването на кое село, което не е центъръ на секция, се е дало такъвъ процентъ 83% отъ избиратели да отидатъ на урнитѣ да гласоподаватъ? Въ цѣлата тази Орханийска околия, г-да народни прѣдставители, знаемъ данни, че се е получилъ най-голѣмъ процентъ на гласоподаващи: отъ 9.000 избиратели сж гласо-

подавали, ми се струва, около 6.000 — не помня точно цифрата. Орханийската околия е пѣрвата въ България въ миналия изборъ, която е дала най-голѣмия процентъ на гласоподаващи избиратели изобщо. А пѣкъ въ тази Орханийска околия най-голѣмиятъ процентъ на избиратели, които сж отишли да гласоподаватъ отъ едно село въ друго, центъръ на секция, е дало именно туй село, за което ни разказватъ, че хората му се били изплашили по причина на скандала, та не могли да гласоподаватъ. Питамъ азъ: при такива данни, може ли човѣкъ, безъ да се срамува, тукъ отъ трибуната на Народното Сѣбрание да поддържа този аргументъ, че отъ части този инцидентъ, ако не съвършено, е влиялъ върху резултата на избора, т. е. въ смисълъ, че е изплашилъ хората да се не явяватъ на избора? Ами че тукъ, когато провѣрвахме изборитѣ, имавме доказателства, че Софийската, напр., община — софийскитѣ просвѣтени български граждани, каймакътъ на българското общество — е дала само 38% гласоподавали избиратели и то като е секцията подъ носа имъ — не да отиватъ на една секция 11 км. далече, а на половина или единъ километъръ, — не отиватъ и ние получихме единъ сраменъ процентъ 38, като четемъ вжтрѣ и онѣзи, които по 3 пѣти гласоподаваха: и служаци, метачи и пр., които съ чужди карти гласоподаваха. (Г. Кировъ: И които излизаха професори. — Д. Христовъ: Я кажете за сегашнитѣ избори!) И когато ако приемемъ сжщинската цифра, защото тукъ има и фалшификация, тя не е повече отъ 25%. И г. Дамянъ Вълчевъ търси въ вашата срѣда съвѣсти, които да се огъватъ до такава степенъ, щото да ви позволяватъ да кажете, че този изборъ е опороченъ, защото инцидентътъ, който е станалъ на 11 февруарий, изплашилъ избирателитѣ отъ с. Радотина и тѣ не могли да гласоподаватъ на 17 февруарий. Г-нъ Дамянъ Вълчевъ можеше да поддържа това — да казва, че то отчасти е повлияло, но позволѣте на мене въ името на съвѣстѣта си, въ името на това, което се казва човѣшка съвѣстъ, високо да протестирамъ противъ таквити софизми. (Нѣкои отъ дѣсницата: Еее!) За Литаково нѣма да говоря.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Частъ е 7. Ще продължите ли дълго, г-нъ Теодоровъ?

Т. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще говоря по всички пунктове, по които говори г. Дамянъ Вълчевъ.

Д. Вълчевъ: За всѣко прѣдизвикателство ще Ви отговоря — да не Ви се зловиди.

Т. Теодоровъ: Вие можете каквото искате да казвате, но азъ държа думитѣ си и не се отказвамъ отъ отговорността си за тѣхъ. Ако говоря глупости — имате ли доказателства, избличете ме;

но не ще да имате куражъ да дойдете тукъ да ме изобличите! Азъ казвамъ това, което почива на данни, а не на казване само.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Азъ Ви моля да кажете: можете ли да свършите до 8 часътъ?

Т. Теодоровъ: Азъ не ще мога да свърша по никой начинъ, защото не съмъ свършилъ още съ първата точка на г. Дамяна Вълчевъ, а той има 8 такива. (Смѣхъ отъ лѣвицата.)

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Съгласни ли сж господата да свършимъ избора тази вечеръ? (Отъ дѣсницата: Съгласни сме! — Отъ лѣвицата: Има да говоримъ!) Ако сте съгласни, нека засѣдаваме до свършване на избора.

Д. Петковъ: Г-нь министри, Вие чухте г. Теодорова, че е още на първата точка, а има още 8 точки, които той ще опровергава, слѣдователно, не може да свърши до 8 часътъ.

Т. Теодоровъ: Седемъ сж точкитѣ, които трѣбва да опровергая.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ моля и настоявамъ да има утрѣ засѣдание и на пръвъ дневенъ редъ да имаме законопроекта за съдебнитѣ пристави на второ четене.

Д. Петковъ: Ами анкетираниѣ избори?

Т. Теодоровъ: Това какво ще стане? Значи, два пкти ще го прѣсичаме: единъ пктъ подиръ доклада на г. Бенева да чакаме г. Вълчева и сега пакъ. Менѣ ми е сѣ едно.

П. Пешевъ: Нѣма нищо.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Моето прѣдложение е да има утрѣ засѣдание.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване прѣдложението на г. Министъръ-Прѣседателя, щото утрѣ на пръвъ редъ ... (Н. Цановъ: Прѣди всичко, дали да има засѣдание утрѣ или не.) Прѣди всичко, дали да има засѣдание или не. Които сж съгласни, моля да вдигнатъ рѣка. (Всички вдигатъ.) Събранието приема.

Второ, г. Министъръ-Прѣседателътъ прѣдлага, на независимо отъ това и Събранието рѣши, на пръвъ дневенъ редъ за утрѣ да имаме законопроекта за съдебнитѣ пристави.

Н. Цановъ: Желателно би било, г. Министъръ-Прѣседателътъ да мотивира своето прѣдложение, защо да се прѣкъсва докладътъ на анкетната комисия.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ го мотивирахъ по-напрѣдъ; втори пктъ нѣма нужда да го мотивирамъ.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Полагамъ на гласуване прѣдложението на г. Министъръ-Прѣседателя. Моля тия г. г. прѣдставители, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема да има за утрѣ на пръвъ дневенъ редъ законопроекта за съдебнитѣ пристави на второ четене.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: И другиятъ дневенъ редъ ще слѣдва.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Да, и другиятъ дневенъ редъ ще слѣдва.

Д. Драгиевъ: По дневния редъ искамъ думата.

Прѣседателствующъ Д-ръ А. Ходжевъ: Той се гласува вече. Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. и 15 м. вечерта.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: { **А. Франгя.**
 Д-ръ А. Ходжевъ.

Секретаръ: **П. Шоповъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гължбовъ.**